

Fotballtalentenes muligheter og utfordringer

Veien til en fotballkarriere

En retrospektiv studie av elitefotballspillernes handlingsvalg i 15-18 års alderen i Indre Østland Fotballkrets.

Martin Øverbø

Masteroppgave i Idrettsvitenskap mai 2017

Forord

Jeg vil begynne med å takke veilederen min, Jorid Hovden, som har brukt mye tid på å veilede meg gjennom arbeidet med masteroppgaven. Du har vært ivrig, støttende, kritisk, inspirerende og utfordrende. Du har utvilsomt hjulpet meg til å gjøre det så godt som mulig, akkurat slik en god veileder skal være! Du er utvilsomt et forbilde for meg på dette området.

En stor takk til alle som tok seg tid til å stille opp som informanter i denne studien. Dere var positive, engasjerte og åpne. Uten dere hadde det ikke blitt noe av.

Jeg må også takke min arbeidsgiver Ottestad Ungdomsskole som har vært positive til studiene mine. Dere har strukket dere langt med tanke på å tilrettelegge hverdagen min for en mulig kombinasjon av studier og jobb.

En takk til Idrettshøgskolen for to inspirerende og lærerike år. Det har utvilsomt vært en investering for min del å periodevis pendle til Alta for å ta del i denne masterutdanningen.

En enorm stor takk til Sara, som de siste to årene har støttet meg i å reise til og fra Alta, og bruke så mye tid som jeg har gjort på masterstudiet. Ikke bare har du vært positiv og min største supporter, du har også bidratt med korrekturlesing. Du er utrolig!

Martin Øverbø

Ilseng 15.05.2017

Sammendrag

Det er forsket mye på fotball og talentutvikling i fotball, men det er forsket lite på dette konkret knyttet til Hedmark og Oppland. Hensikten med denne studien har vært å se på hvilke strukturelle og kulturelle handlingsbetingelser som påvirker de kvinnelige og mannlige toppspilleres karriereutvikling i fotball.

For å utforske dette har jeg benyttet meg av kvalitative intervjuer. Jeg har intervjuet 8 utøvere tilknyttet toppfotballen i Norge, 4 menn og 4 kvinner. Disse har bidratt til et rikt datamateriale.

Henriksens talentutviklingsmodell er brukt som inspirasjon for å kartlegge hvilke komponenter som spiller inn i utviklingen av toppidrettsutøvere, samt strukturere fremstillingen av analysen. Tidligere forskning brukes som sammenlikningsgrunnlag for relevante funn, mens teorigrunnlaget er basert på Pierre Bourdieus mikromaktteori for å kunne belyse kjønn som ulikhetsdimensjon.

Sentrale funn i studiens kvalitative analyse viser at toppfotballspillerne fra Indre Østland Fotballkrets har en allsidig idrettsbakgrunn hvor de har vært aktive i flere idretter i barne- og begynnelsen av ungdomsårene. Utøverne kommer fra familier med stor idrettsinteresse og kjennskap til fotballfeltet. Det kommer også frem at tilstrekkelig økonomisk kapital må ses som en ressurs som gir mulighet til å bli toppspiller i Hedmark og Oppland. Utøverne rapporterer om gode handlingsbetingelser knyttet til det å bli toppspiller, likevel viser det seg at de kvinnelige utøverne har en mer krevende karrierevei enn de mannlige. Dette forklares i at jenter har et dårligere tilbud enn guttene, derfor har jentene spilt med guttene.

Når det gjelder videregående utdanning har utøverne gått linjer som gir studiekompetanse og hvor idrett var en del av studiet. Utøverne opplever skolene som løsningsorienterte og fleksible, noe som gjør at mulighetene for å kombinere videregående skole og fotball er store i Hedmark og Oppland. Når det gjelder tiden etter videregående viser funnene store kjønnsforskjeller i muligheter. Herrespillerne opplever at de kan ha fotball som jobb, mens de kvinnelige spillerne må studere ved siden av fotballen på grunn av betydelig dårligere økonomiske betingelser. Når det gjelder talentutviklingsarbeid i kretsen opplever de kvinnelige utøverne dette som mer verdifullt og nyttig enn de mannlige.

Nøkkelord: Fotball, talentutvikling, handlingsbetingelser, Indre Østland Fotballkrets, kjønn.

Innholdsfortegnelse

Forord	II
Sammendrag	III
1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Oppgavens struktur	4
2 Forskning om toppidrettsutøveres karriereutvikling	5
2.1 Utvalg av relevant forskningslitteratur	5
2.1.1 Forskning om betydninger av kjønn i fotball	5
2.1.2 Forskning om betydninger av utdanning	7
2.1.3 Forskning om betydninger av sted	9
2.1.4 Forskning på klubbens betydning	10
2.1.5 Forskning knyttet til betydninger av migrasjon	11
2.1.6 Forskning om betydninger av relativ alderseffekt	12
2.1.7 Forskning om betydninger av tidlig spesialisering vs. allsidighet	14
2.1.8 Kort oppsummering av forskningsfeltet	15
2.2 Teoretisk forståelsesramme	18
2.2.1 Holistisk økologisk talentutviklingsmiljø	18
2.2.2 Handlingsbetingelser i sosiale felt i lys av Bourdieu	21
3 Metode	27
3.1 Vitenskapsteoretisk forankring	27
3.2 Strategisk utvalg og utvelging av informanter	28
3.3 Konstruksjon av intervjuguide	30
3.4 Forberedelser til og erfaringer i intervjuprosessen	31
3.5 Etterarbeid: Transkribering	33
3.6 Analyse av intervjudata	33
3.7 Forskerrollen	34

3.8	Datas kvalitet.....	35
3.9	Etiske vurderinger.....	36
4	Analyse.....	38
4.1	Rammefaktorer for karriereutvikling i regionen.....	38
4.2	Kjennetegn ved informantene.....	41
4.2.1	Handlingsbetingelser knyttet til familien, klubben og nærmiljøet (mikromiljøet) 42	
4.2.2	Strukturelle rammefaktorer som påvirker toppspillernes karrieremuligheter (makromiljøet).....	54
5	Oppsummering og konklusjoner.....	61
5.1	Fremtidige forskningsbehov.....	65
6	Litteraturliste.....	67
	Vedlegg.....	71
	Vedlegg 1: Intryksguide.....	71
	Vedlegg 2: Tilbakemelding fra NSD.....	74
	Vedlegg 3: Informasjonsskriv med samtykkeerklæring.....	77

1 Innledning

I denne studien forsøkes det å avdekke hvilke strukturelle og kulturelle handlingsbetingelser som påvirker kvinnelige og mannlige toppspilleres karriereutvikling i fotball. De spillerne som studeres er oppvokst i Indre Østland Fotballkrets og har her lagt sitt grunnlag for en fotballkarriere gjennom sin deltagelse i idrett i barne- og ungdomsårene. Utgangspunktet har vært hvorfor og hvordan disse har klart å nå toppen av norsk fotball. Siden jeg selv er oppvokst og er fotballtrener i dette området, har jeg vært opptatt av slike spørsmål. Jeg har ofte undret meg over hvorfor utviklingen har blitt som den har blitt og hva som har gjort at noen fra kretsen blir toppspillere og andre ikke. Noe av bakgrunnen for dette var den sterke fotballinteressen jeg vokste opp med.

Da jeg vokste opp på Hedemarken på 1990-tallet, var herrefotballen i kretsen inne i en god periode. Det hersket til tider en tilstand av fotballfeber både på Hamar og i Kongsvinger, og byene var periodevis vertskap for den gjeve Tippeligaen. Årsaken til fotballfeberen var det Hamarkameratene (HamKam) og Kongsvinger IL (KIL) som stod for. Året er 1993 og sesongen hvor HamKam ender som nummer 5 i Tippeligaen og KIL spiller 1-1 mot selveste Juventus i UEFA-cupen. Og ikke nok med det, men store deler av mannskapet bestod av mange lokale spillere fra Hedmark og Oppland.

HamKam kunne skilte med blant annet et lag med Petter Belsvik (Faaberg), Tom Henning Hovi (Gjøvik), Vegard Skogheim (Hamar) og Ståle Solbakken (Grue). Dette var unge spillere som skulle få en god karriere og prege norsk fotball i årene som kom. Kongsvinger på sin side var ikke dårligere og hadde Arnfinn Engebakk (Trysil), Ståle Bokalrud (Vardal), Vidar Sannerud (Kongsvinger) og Hai Ngoc Tran (Kongsvinger) som sine profiler. Man kan trygt hevde at Indre Østland Fotballkrets gjorde seg bemerket på denne tiden, både med klubber og spillere.

I tiden som fulgte varierte prestasjonene mer, man kan hevde at 1990 og 2000-tallet var positive år for herrefotballen og herrefotballspillerne fra Indre Østland. Da 2010-tallet kom nådde prestasjonene sitt bunnivå. I sesongen 2015 var ikke ett lag fra kretsen representert på øverste eller nest øverste nivå, og antallet lokale spillere i Tippeligaen har rast dramatisk til sammenlikning med hva tilfellet var i 1993.

Kvinnefotballen har på sin side ikke den samme fartstiden på toppnivå i Indre Østland Fotballkrets. I klubbammenheng er det Fart IL som har vært flaggskipet på kvinnesiden etter

de i 2003 rykket opp til 1. divisjon. Fart har de senere årene på mange måter fungert som et springbrett for unge jenter i regionen med ambisjoner om en mulig fotballkarriere. Klubben har aldri klart å etablere seg i Toppserien, men de har fått smake på nivået i henholdsvis 2008 og 2012. Begge sesongene endte med sisteplass etter særdeles tunge sesonger. Heller ingen andre steder i kretsen har man klart å etablere et Toppserielag, men det har de senere årene vært 1. divisjonslag både i Kongsvinger og på Raufoss.

På tross av manglende toppfotballtilbud på kvinnesiden har Indre Østland Fotballkrets jevnt og trutt produsert spillere til Toppserien. Ingrid Moe Wold og Cathrine Dekkerhus har vist at A-landslagsspill ikke har vært noen umulighet om man kommer fra henholdsvis Kapp på Toten eller Kongsvinger.

Interessant vil det være å se nærmere på hva som gjør at enkeltspillere på tross av et manglende stabilt Toppfotballmiljø i kretsen, likevel har klart å slå igjennom som toppfotballspillere etter 2010. Hva har de gjort selv? Hvordan har klubbene lagt til rette for dem? Og har fotballkretsen og forbundet bidratt med noe? Hvilken betydning har familien hatt?

1.1 Problemstilling

Målet med denne oppgaven er å skape kunnskap om toppfotballspillerne fra Indre Østland Fotballkrets med tanke på at det har manglet et stabilt toppfotballtilbud i kretsen de siste årene. På denne bakgrunn har jeg tenkt å undersøke følgende problemstilling:

Hvilke strukturelle og kulturelle handlingsbetingelser påvirker kvinnelige og mannlige toppspillers karriereutvikling i fotball?

Når det gjelder strukturelle og kulturelle handlingsbetingelser, vil jeg særlig rette søkelys mot:

- 1) Handlingsbetingelser knyttet til familie, nærmiljø og klubb
- 2) Handlingsbetingelser knyttet til utdanningsmuligheter og fotballsystemets tilrettelegging
- 3) Handlingsbetingelser knyttet til kjønn som ulikhetsdimensjon

Dette vil jeg undersøke ved å intervjuer toppspillere fra Indre Østland Fotballkrets om deres ramme faktorer og handlingsvalg knyttet til deres karriereutvikling som fotballspillere. Når det gjelder kunnskap om kjønn som ulikhetsdimensjon i spillernes karriereutvikling, vil dette belyses ved å ha et gjennomgående kjønnsperspektiv i analysen av datamaterialet.

1.2 Oppgavens struktur

I oppgavens kapittel 2 presenteres tidligere forskning om toppidrettsutøveres karriereutvikling samt mitt teoretiske analyseverktøy. Det sistnevnte består av Talentutviklingsmodellen til Henriksen (2011) og Pierre Bourdieus mikromaktteori, som også vil inneholde mannsdominans som maktrelasjon (Bourdieu, 2000).

Kapittel 3 er oppgavens metodedel. Her presenteres valg av metode. Jeg beskriver innledningsvis oppgavens vitenskapeteoretiske forankring. Videre beskrives studiens utvalg, forarbeid og gjennomføringen av intervjuundersøkelsen, etterarbeid og hvilke etiske vurderinger som er gjort.

Kapittel 4 er oppgavens analysedel. Her presenteres sentrale funn i undersøkelsen og disse diskuteres i dialog med Pierre Bourdieus mikromaktteori og tidligere forskning.

I kapittel 5 oppsummerer og konkluderer jeg funnene i lys av problemstillingene for oppgaven og antyder videre forskningsbehov i lys av nye kunnskapsbehov.

Som nevnt vil jeg videre presentere tidligere forskning om toppidrettsutøveres karriereutvikling for å få en viss innsikt i forskningsområdet og for å se hvordan min studie kan bidra til utvidet kunnskap.

2 Forskning om toppidrettsutøveres karriereutvikling

Jeg vil i denne sammenheng gjøre rede for tidligere forskning på fotballfeltet som omhandler hva som påvirker karriereutvikling blant unge idrettsutøvere, og har dermed valgt ut noen relevante fokusområder. Disse omhandler tema knyttet til betydninger av sted, klubb, migrasjon, relativ alderseffekt og idretts-/aktivitetsbakgrunn med tanke på utvikling av fotballspillere på elitenivå.

2.1 Utvalg av relevant forskningslitteratur

I arbeidet med å gjennomgå tidligere forskning benyttet jeg meg av litteratursøk av både norske og internasjonale artikler og kilder. Databasene BIBSYS, idrottsforum.org og Google Scholar ble benyttet. Målet med denne gjennomgangen var å se hvilken kunnskap som finnes på feltet, og få et innblikk i hva som savnes. I fremstillingen av kunnskapsgrunnlaget vil det bli referert til samme artikkel ved flere tilfeller, fordi noen av studiene inneholder flere relevante komponenter som er aktuelle i min gjennomgang.

2.1.1 Forskning om betydninger av kjønn i fotball

Jeg vil her fokusere både på herrefotball og kvinnefotball, og hvilke betydninger kjønn kan ha for mulighetene for å kunne ha fotball som en karrierevei. Skogvang (2014) har gjennomført et feltarbeid i norske toppklubber i perioden 1999 til 2001. Hun har studert tre kvinnelag og tre herrelag i den øverste divisjonen i Norge. Datamaterialet er omfattende og består av observasjoner, samtaler og uformelle intervjuer (22 intervjuer av spillere i toppklubber, 11 menn og 11 kvinner, 8 trenere, fire i kvinne- og fire i herrefotball). Hun har også hatt intervjuer med spillere og trenere utenfor observasjonsklubbene for å få en større helhet i datamaterialet. Et av målene med studien til Skogvang (2014) var å få en dypere forståelse av kvinner og menns muligheter i fotballen. Hvordan trenere og spillere på toppnivå opplever idretten fotball, hvilke holdninger de har til hverandre og hvordan de opplever at andre mennesker i og utenfor fotballen ser på dem. Med Bourdieus feltteori som analyseredskap finner Skogvang (2014) at kvinner, på tross av gode prestasjoner i internasjonale mesterskap over lang tid, fremdeles oppnår ulik status enn menn. Det pekes på at herrefotballen dikterer hva som er normen for gode fotballprestasjoner. Skogvang (2014) viser til dette som en asymmetrisk kjønnsmakrelasjon, som blir oppfattet som naturlig og «kroppsliggjort» både

hos kvinner og menn, og institusjonalisert i Norges Fotballforbund (NFF). Ifølge Skogvang er det de store herreklubbene som definerer den kapitalen som anerkjennes som verdifull i fotballfeltet, da det er de som har mest makt og mest ressurser. Dette fører til at gode fotballprestasjoner utført av kvinner ikke anerkjennes like høyt som om de var utført av menn. Hun hevder at maskulin dominans som maktrelasjon er tydelig innen alle delene av toppfotballfeltet. Dette kommer også tydelig fram gjennom kommersialiseringen av fotballen, hvor herrefotballens fysiske kapital blir gjort til norm og blir lagt til grunn for å skape økonomisk kapital gjennom økte inntekter til klubb og spillere. En mannlig fotballspiller som er god, vil derfor anses å besitte mer fotballkapital, og dermed tjene mer penger og øke sin økonomiske kapital. Kvinner som spiller toppfotball har derfor lavere lønn enn sine mannlige kollegaer, selv om de også opplever, om enn i langt mindre grad, at de får status og anerkjennelse for sine prestasjoner. Skogvang (2014) viser også til at studien understøtter at svært få kvinner kan ha fotball som en heltidsjobb i Norge. Det konkluderes med at opplevelsen av status som god fotballspiller er til stede både hos kvinner og menn, men det er allikevel herrefotball som er normen, og all fotball måles opp mot denne (Skogvang, 2014).

Eivind Skille (2008) går i artikkelen «Biggest but smallest – female football and the case of Norway» også inn på kjønnsituasjonen i norsk fotball. Han stiller seg spørsmålene 1) hvorfor er det fremdeles en signifikant kjønnsforskjell, 2) hvorfor har kvinnefotball økt mye de siste tiårene, og 3) hvorfor er den norske situasjonen relativt likestilt allikevel, når man for eksempel sammenlikner med England. Skille viser til ulikhet i deltagelse mellom kjønn når det gjelder fotball i Norge. Likevel har Norge klart å bryte sosiale barrierer ved minst to hendelser. For det første så har fotball klart å tiltrekke seg høyere deltagelse av kvinner enn noen annen idrett i Norge. For det andre har Norge sammenliknet med andre land klart å bremse kjønnsforskjellen noe. Den positive utviklingen av kvinnefotballen synes å ha fulgt generell samfunnsutvikling sett i sammenheng med kvinnefrigjøring og prosesser for å få likestilling mellom kjønnene.

Eivind Skille (2014) analyserer i sin artikkel «Sport in the welfare state – Still a male preserve: A theoretical analysis of Norwegian football management» hvordan kjønnsstatusen i norsk idrett er, og ser spesielt på kjønnsde mønstre i trenervirksomheten i norsk fotball. Gjennom å bruke Bourdieus teorier om felt, habitus og doxa finner Skille at den maskuline dominansen i fotball oppfattes som naturlig. Han finner videre at det er flere konkurransedyktige mannlige trenere langt opp i fotballhierarkiet. Dette fører til at trenere assosieres med menn og kvinnelige trenere møter mange utfordringer som kjønn, blant annet

at kvinners lederskap vurderes utfra en mannlig standard. For å kunne endre denne situasjonen antyder Skille at må man, med Bourdieus rammeverk, skape en heterodoks situasjon, hvor menns definisjonsmakt utfordres og mannlig lederskap ikke lenger blir sett på som en selvfølge.

Hjelm (2011) fokuserer i sin artikkel på om det er tilfelle at kvinner er dårligere enn menn til å spille fotball slik det hevdes av enkelte «eksperter» som får mye plass i svensk media. Han ser nærmere på svenske kvinnefotballspillere på elitenivå for å kartlegge om de oftere feiler med å prestere når ballteknikk og fotballforståelse blir testet. For å studere dette ser Hjelm på Sveriges kvinnelandslagskamper fra VM i 2003 og 2007. Utgangspunktet er å se på antall handlingsfeil. 14 kamper ble analysert. Resultatene ble sammenliknet med analyser av herrelandslaget i de to foregående mesterskapene de hadde deltatt i. Funnene pekte på at det ikke er store forskjeller mellom kvinnene og herrene når det gjelder gode handlinger, men påpekte at kvinnene var skyld i ca. dobbelt så mange grove feil enn mennene og disse feilene ble lagt meget godt merke til hos ekspertkommentatorene som var flinke til å påpeke hvor dårlig dette var. Hjelm prøver å se på hva som er årsakene til dette. Det trekkes frem at den profesjonelle kvinnefotballen i Sverige er forholdsvis ung sammenliknet med herrefotball, som på 90-tallet gjennomgikk en profesjonalisering med stor grad av kommersialisering. Dette har gjort at menn kan leve godt av å spille fotball og unge gutter har sine rollemodeller som har stor plass i mediebildet. Kvinnene opplever at kun et fåtall kan leve av fotballen og mange er amatører. Fordelingen av ressurser er meget skeiv. Dette kan forklares ved markedsprinsippet (hvor de beste mennene får mest ressurser), mens det nedover i systemet viser seg å være andre fordelingsprinsipper som gjelder. En forklaring som brukes på dette er at herrene og guttene har større ressursbehov. Begge prinsipper bygger på at menn anses å være overlegne kvinner i fotball. Den kjønnete ulikheten i svensk fotball og måtene man rettferdiggjør dette på, finner man også andre steder i samfunnet. Hjelm etterlyser fokus på likestilling og mer likeverdig tildeling av ressurser for å kunne jevne ut forskjellene, men hevder at dette vil være en lang og tidkrevende prosess (Hjelm, 2011).

2.1.2 Forskning om betydninger av utdanning

Kombinasjonen med det å skulle nå opp som eliteidrettsutøver samtidig som man vil fullføre ulike utdanningsløp, kan være en stor utfordring. Christensen og Sorensen (2009) peker på denne utfordringen gjennom en studie hvor de har gjennomført fire fokusgruppeintervjuer

med 25 fotballspillere tilknyttet «Team Denmark» i alderen 15-19 år, etterfulgt av individuelle kvalitative intervjuer med 8 av disse. Gjennom denne studien viser de hvordan mannlige fotballtalenter opplever og beskriver de utfordringene de møter når de skal prestere på skolen og på fotballbanen samtidig. De finner blant annet at det er viktig at man er klar over presset og utfordringene mange føler når det gjelder å utvikle sitt fulle potensiale som fotballspillere, samtidig som de er bestemt på å fullføre skolen på normert tid. Et interessant funn er at bare et fåtall av talentene benytter seg av muligheten til å ta utdanningen over flere år for å oppleve mindre stress og bekymring i sitt dagligliv. Studiet viser at flere av talentene kunne benyttet seg av denne ordningen.

Gilberg og Breivik (1998) har sett på 18 av Norges mestvinnende idrettsutøvere (16 menn og 2 kvinner) i et forskningsprosjekt, hvor de undersøkte hvorfor de beste ble best. Utøverne ble valgt ut til studien ut fra hvor godt de hadde prestert de siste fire sesongene, de måtte tilhøre Olympiatoppen og de måtte tilhøre en individuell olympisk idrett. Utøverne deltok på strukturerte kvalitative intervjuer. Det ble også opprettet en kontrollgruppe, hvor personer som i oppvekstårene drev med samme idrett, men som etter hvert sakkert nivåmessig, også deltok. Utdanning var et av temaene som ble undersøkt. Resultatene viste at av de i kontrollgruppa, hadde 61% fullført universitets- eller høyskoleutdanning, mens det kun var 6% av toppidrettsutøverne som hadde gjort det samme. Toppidrettsutøverne oppga at de gjorde det bra på skolen, og hevdet at de tilhørte den flinkeste halvparten av elevflokken, men gjorde det likevel klart dårligere enn utøverne i kontrollgruppa i både praktiske og teoretiske fag. Toppidrettsutøverne opplevde konflikten mellom å prestere både på skolen og i idrett tidligere enn kontrollgruppa, og flertallet av toppidrettsutøverne tok seg derfor i større grad fri fra skolen, for å få tid til trening, konkurranser og samlinger. Det viste seg også at for de som gikk idrettsgymnas var situasjonen enklere. Noen opplevde her at man fikk muligheten til å prioritere satsning på idrett sammen med satsning på skole (Gilberg & Breivik, 1998).

Sæther (2013) ser at fotballtalentene har ambisjoner både på fotballbanen og på skolebenken. Sæther benytter seg av et strategisk utvalg av mannlige fotballspillere, og plukket ut spillere født i 1991 og 1992. Disse var nominert til deltagelse på en nasjonal samling, hvor de antatt beste spillerne i aldersgruppen var plukket ut. Spillerne besvarte spørreskjema som var designet for å kartlegge kjennetegn hos unge fotballspillere. Resultatene viste at gjennomsnittsspilleren hadde ambisjoner om å spille på et internasjonalt nivå, samtidig som de hadde planer om å ta en idrettsfaglig studieretning i den videregående skolen. Mange av disse guttene hadde dessuten ambisjoner om et fremtidig yrke innenfor fotballfeltet (Sæther, 2013).

Bergsgard (2003) setter temaet «fornuft og følelser» i fokus på overgangsfasen fra ung og lovende utøver til en som har valgt å satse for fullt på en idrettskarriere. Et mål var å se nærmere på hvordan disse talentfulle utøverne tenker om utdanning. Bergsgard (2003) har brukt spørreskjema på idrettsutøvere innen fotball og langrenn. Han sendte ut spørreskjemaer til 16 grupper (10 klasser/skoler ved toppidrettsgymnas, 4 fotballag (to mannlige og to kvinnelige), 2 skilag, samt treningssamlinger for ungdom/juniorlandslagene i fotball og langrenn). Respondentene var elever i 2.klasse ved videregående skole. Nesten alle oppga at de ønsket å ta utdanning ved siden av satsningen på idrett. Av disse ønsket 55% å følge normal studieprogresjon. 25% ville nedprioritere utdanningen de første årene for å satse fullt på idrettskarrieren. 11% ville prioritere utdanning fremfor idretten, mens 9% ville strekke utdanningen ut så den kunne dekke hele idrettskarrieren. Ved spørsmål om hvilke faktorer som kan gjøre det lettere å kombinere idrettskarriere og utdanning, trakk respondentene særlig fram studiestedet og studiene. Studiestedet ved at det må legges godt til rette for å kombinere utdanning med en idrettskarriere, og studiene ved at de er fleksible og lette å kombinere med en idrettskarriere (Bergsgard, 2003).

2.1.3 Forskning om betydninger av sted

Carlson (2007) har studert det han kaller «*det svenske tennisunderet*». Dette er en studie om svensk elitetennis i perioden 1985-86. Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell er brukt i studien. Han fant blant annet at de som lykkes som tennisspillere kom fra mindre steder og tilhørte mindre idrettslag/provinsklubber, der idrettstilbudet var lite. Stedet ble beskrevet som et sted hvor det var god tilgang på tennisbaner og gode muligheter til å trene i mindre grupper. I tillegg vokste disse opp med trenere som så verdien av harmoni og trygghet i treningsmiljøet. Trenerne ble beskrevet som flinke til å engasjere, motivere og skape interesse ut fra de utøvernes ulike forutsetninger. En annen faktor som ble knyttet til sted var at utøverne opplevde å få god støtte fra familien. Familien gjorde tennisvirksomheten til et familieprosjekt (Carlson, 2007).

I sin masteroppgave ved Norges idrettshøgskole, har Skulstad og Norges (2011) sett på hvor landslagsdebutantene på G15- A-landslaget kommer fra i Norge. De fant at hvis man kommer fra en kommune med over 25.000 innbyggere, vil man kunne stille sterkere enn jevnaldrende fra kommuner med innbyggertall under 5.000, eller fra en av de fire store norske

byene. De forklarer dette med mulighetene som ligger på slike steder, for å drive spesifikk målrettet egentrening.

En studie av Baker, Schorer, Cogley, Schimmer og Wattie (2009) ser på effekten av fødested i ulike idretter, og henter informasjon om fødested og fødselsdatoer hos olympiske utøvere fra Canada, USA, Tyskland og Storbritannia (totalt 1906 utøvere; halvparten av disse var kvinner). Resultatene viser at man ikke kan trekke en slutning om at man har en utviklingsmessig fordel som idrettsutøver ved å være fra et bestemt sted. De hevder likevel at man kan se en tendens til at utøverne som når elitenivå (deltagelse i Olympiske leker) i mindre grad kommer fra veldig små steder eller veldig store steder.

En studie utført av Abernethy, Macdonald, King og Côté (2009) ser på kvinnelige profesjonelle idrettsutøvere i fotball og golf i USA. Datamaterialet bestod av 188 kvinnelige eliteutøvere hvor 112 av disse var utøvere i golf, mens 76 var utøvere i fotball. Data om utøvernes fødested stod sentralt i studiet. Resultatene viste at bare 57% av den totale kvinnelige befolkningen i USA kommer fra byer med mindre enn 500.000 innbyggere, mens det er nesten 85% av golfutøverne og 80% av fotballspillerne som kommer fra slike steder. Dette forklares blant annet med at slike steder har større muligheter til idrettslig utvikling og lek. En annen faktor som nevnes er at på slike steder er ofte familien og skolen mer engasjert i lokal lek og idrett, samtidig som det kan være lettere å få et godt forhold til trenere og idrettslag, noe som kan føre til større motivasjon for å satse på idrett.

2.1.4 Forskning på klubbens betydning

Haulan og Sæther (2011) undersøkte noen variabler på de spillere som spilte landskamper i 2009 for G15-G19 og U21-landslaget. Her kunne de se at en stor andel av de beste spillerne i ungdomsfotballen bytter klubb. Utfordringen deres ligger i om man skal spille for en klubb i lavere divisjoner, eller gå til en klubb i norsk toppfotball. Resultatene viser at nesten 50% av spillerne på G15 tilhører en klubb i toppfotballen. Det viste seg at de fleste spillere som når elitenivå i fotball, bytter klubb en eller flere ganger før de blir toppspillere. Det er dermed få spillere som når elitenivå kun ved å være i sin moderklubb. Det antas at klubbyttet skjer oftest tidlig i ungdomsalderen noe som betyr at spillere i ung alder stilles overfor valg som får konsekvenser for deres fremtidige utvikling som fotballspillere.

Bergsgard (2003) finner i sin rapport «Fornuft og følelser», at hos elever ved toppidrettsgymnasklasser, fire fotballag og to skilag at 48% av utøverne begynte i en liten

klubb, og 36% i en middels stor klubb. Av disse oppga 77% at de tilhørte toppskiktet i sin klubb når det gjaldt idrettsprestasjoner i alderen 15-17 år. Bergsgard (2003) antar at disse nå tilhører toppskiktet i sine aldersgrupper og klubbytte ser derfor ut til å ha stor betydning. Av de som byttet klubb, oppga 85% at de hadde hatt fremgang, mens kun 5% kunne melde om tilbakegang. Respondentene svarte at de gjennom klubbytte kom til et bedre lag, fikk bedre trenere og opplevde større satsing og fikk nye impulser. Klubbytte for disse utøverne innebar å gå fra en liten lokal klubb til en større regional klubb (Bergsgard, 2003).

Carlson (2007) viser også til dette med klubbens betydning i sin studie av veien til fremgang blant tennisspillerne som nådde verdenseliten på 1980-tallet. Resultatene viste at de som lyktes kom fra mindre provinsklubber, der idrettstilbudet ble sett på som lite, men hvor de til gjengjeld hadde god tilgang på treningsarenaer. Det at de hadde god tilgang på treningsfasiliteter gjorde at de fikk mer tid til uorganisert tennis. Utøverne hadde trenere rundt seg som så verdien av trygghet, og som var flinke til å engasjere, motivere og skape interesse.

2.1.5 Forskning knyttet til betydninger av migrasjon

Agergaard og Ronglan (2015) utforsker forholdet mellom talentutvikling og immigrasjon av spillere fra utlandet i dansk og norsk kvinnehåndball. Dette gjør de ved å benytte seg av en sammenlignbar multicasestudie hvor de bruker både kvalitative- og kvantitative data. Denne studien har hentet inn data fra 11 sesonger (2000-2011). Dataene forteller om hvilke spillere som har spilt og scoret mål. De har også intervjuet 12 erfarne trenere og sportsdirektører for å kunne gi informasjon om gruppedynamikk i elitehåndball, betydningen av utenlandske spillere og hva dette kan gjøre i forhold til talentutvikling av nasjonale håndballtalenter. Studien viste at i løpet av perioden økte antallet utenlandske spillere, og det var særlig disse spillerne som hadde et høyt prestasjonsnivå. De kvalitative undersøkelsene avdekket at de utenlandske spillerne har en tendens til å både bli raskere inkludert og akseptert av gruppen enn de unge norske og danske talentene. Det ble også uttalt som en utfordring at etablerte spillere (utenlandske og nasjonale) ofte blokkerte mulighetene for talentene ved å oppta alle plassene i laget. Dette ble ikke tolket som et spesifikk «utlending» problem, men et profesjonelt problem. Det antydes også at færre utenlandske spillere i ligaen, vil gjøre den svakere og at de nasjonale talentene får mindre mulighet til å lære av erfarne spillere (Agergaard & Ronglan, 2015).

Botelho og Agergaard (2011) har gjennom en kvalitativ studie undersøkt migrasjon blant kvinnelige fotballspillere, som migrer fra Nord-Afrika og Nord-Amerika til Skandinavia. Utvalget av spillere er begrenset til spillere fra Nord-Amerika og Nord-Afrika som spiller i den svenske, danske og norske Toppserien. I tillegg til at utvalget representerer en fjern geografisk distanse, representerer de også en annen dimensjon. Denne dimensjonen handler om at de nordamerikanske kvinnene kommer fra en nasjon hvor fotballjenter er populære og hvor kvinnefotball er en anerkjent idrett, mens kvinnefotball i afrikanske land opplever mye fordommer, har dårlige fasiliteter for trening og kamp, samt dårlig organisering. Videre ser man at de nordamerikanske kvinnene gjerne besitter en bachelorgrad fra amerikanske Colleges før de migrer, mens de afrikanske kvinnene kommer tidligere til Skandinavia (gjerne før 18 år) og kun innehar den obligatoriske grunnskoleutdanningen. Gjennom datainnsamlingen fikk man intervjuet 11 av de 14 spillerne fra USA og Canada, og man fikk innhentet informasjon fra 8 av de 10 afrikanske kvinnene gjennom kombinasjon av intervjuer, epost og Facebook-kommunikasjon. I denne studien fant man når det gjelder spillerenes motiv for migrering at det var flere ulike årsaker, men deres hovedmotiv og drivkraft synes å være ønsket om å utvikle seg og få en profesjonell fotballkarriere og øke deres fotballerfaring, som settes i sammenheng med «the love of the game». Interessant er det at denne migrasjonen skjer selv om lønnsbidraget er beskjedent og medieoppmerksomheten er forholdsvis lav rundt kvinnefotballen i Skandinavia (Botelho & Agergaard, 2011).

2.1.6 Forskning om betydninger av relativ alderseffekt

Begrepet relativ alderseffekt refererer til aldersforskjellen mellom barn født i samme år (W. Helsen et al., 2012). Det viser seg å være store forskjeller i utvikling hos barn født 1. januar kontra de som er født 31. desember samme år. Selv om disse barna går i samme klasse og konkurrerer på samme vilkår i idrett, kan det være store fysiske forskjeller på grunn av forskjellig aldersmodning. Dette blir forstått som relativ alderseffekt (W. Helsen et al., 2012).

W. Helsen et al. (2012) har sett på om den økte kunnskapen om relativ alderseffekt har gitt resultater i form av når på året spillerne i europeisk fotball er født. Ved å sammenlikne fødselsdatoer på spillere i europeisk profesjonell fotball fra sesongene 2000/2001 (4675 spillere) og 2010/2011 (4661 spillere) ser de om det har skjedd en endring i denne tiårsperioden. Spillerne i studien var hentet fra de profesjonelle mannlige ligaene i England, Portugal, Tyskland, Belgia, Nederland, Spania, Frankrike, Italia, Danmark og Sverige.

Funnene viser at det fremdeles eksisterer en generell overrepresentasjon av spillere født første kvartal i seleksjonsåret og en underrepresentasjon av de som er født i siste kvartal. Dette forklarer Helsen (2012) med å vise at den relative alderseffekten inneholder tre mekanismer. Først vil barn som har et utviklingsmessig fortrinn, få mer spilletid på grunn av deres utvikling og ikke på grunn av deres ferdighetsnivå. Videre vil barn født tidlig på året, få bedre tekniske og taktiske ferdigheter, siden de blir tidligere (enn de som er født siste kvartal) utsatt for kamper og treningspåvirkning. Til slutt vil spillere som eksponeres tidligere for en konkurransesituasjon, bli tidligere oppdaget i forbindelse med talentutvelgelse, fordi de slipper tidligere til. Som en løsning på problemet foreslås en rullerende ordning hvor man i de ulike årgangene bytter på hvem som til enhver tid er eldst (W. Helsen et al., 2012).

Flere andre artikler understøtter Helsens (2012) funn. Blant annet har Delorme, Boiché og Raspaud (2010) gjort en kvantitativ undersøkelse av relativ alderseffekt hos kvinnelige fotballspillere i Frankrike. Her har de sett nærmere på fødselsdatoene til de registrerte spillerne til seriespill. Studien viser en klassisk relativ alderseffekt i den yngre kategorien spillere (U8-U17), hvor spillere født i første og andre kvartal var overrepresentert. Etter hvert som spillerne blir eldre endrer alderseffekten seg, den jevnes ut. Det viser seg i kategorien for voksne spillere at det her ble funnet en liten overrepresentasjon av spillere født i andre og tredje kvartal, og en underrepresentasjon av spillere fra første og fjerde kvartal.

Noe av det samme som Delorme et al. (2010), finner også Haulan og Sæther (2011) i deres studie av norske spillere som ble selektert til aldersbestemte landslag og på betydningen av fødselsmåned. Data (fødselsmåned, klubbtilhørighet og fotballkretstillhørighet) ble innhentet på spillere som hadde spilt landskamper i 2009 for G15-G19 og U21-landslaget. Funnene i undersøkelsen viste at fødselsmåned var avgjørende for mulighetene til å bli selektert til aldersbestemte landslag, da 30-50% av de selekterte spillerne var født mellom januar og mars. Funnene viste også at når alderen øker ser man en tendens til økning blant spillere som er født i de tre siste månedene. Andelen spillere født tre siste måneder dobles fra G15 til U21 landslaget. Dette støtter annen forskning som viser at den relative alderseffekten avtar med økende alder. Det viser seg at spillere født siste tre måneder på året spiller på et høyt nivå etter hvert som de er eldre. Dette forklarer Haulan og Sæther (2011) med at disse har fått større utfordringer i løpet av karrieren enn de som var født tidligere på året.

2.1.7 Forskning om betydninger av tidlig spesialisering vs. allsidighet

Ommundsen (2011) viser til to talentutviklingstradisjoner, den ene med fokus på tidlig spesialisering og den andre på en mer allsidig tilnærming. *Tidlig spesialisering* kan vi forstå som en satsning på én idrett fra tidlig alder. Her vil treningsinnholdet være fokusert på rendyrking av prestasjonsmål med konkurransene som kortsiktige mål på veien, som et middel til læring og prestasjonsutvikling. Ommundsen (2011) viser til studier av feltet ekspertlæring hvor resultatene viser at det krever ca. 10.000 timer med systematisk målrettet trening fra man er nybegynner til man når ekspertnivå (eliteutøvernivå). Allsidighet vil da være det motsatte, at man driver med flere idretter (gjerne sesongbetonte) hvor treningsinnholdet er mer variert og da allsidig. Ommundsen (2011) presenterer «*deliberate practice*», hvor idrettsopplæringen er mer allsidig og har en spesifikk metodikk i hvordan og når man skal utvikle ulike egenskaper. Man er ikke uenig i 10.000-timerskonseptet, men hevder at kun 3000-4000 timer med bevisst målrettet trening er nok for å nå ekspertnivå, resten bør komme fra allsidig lekpreget idrettsaktivitet. *Deliberate practice* består av tre faser, hvor den første er sanker- og allsidighetsfasen (7-12 år). I denne fasen er idrettsaktiviteten lekpreget. Den neste fasen kalles begynnende spesialisering (13-15 år), i denne fasen kombinerer man leken med spesifikke mål i forhold til idretten. Den tredje fasen er investeringsfasen (16 år og oppover). Her er fokuset rettet mot prestasjonene og målrettet spesifikk trening. Ommundsen viser til eksempler, hvor fotballspillers spillforståelse og evne til beslutningstaking blir undersøkt. Man fant at spillere som hadde flest timer i lekpreget og systematisk aktivitet i beslektede ballidretter, gjorde det bedre enn de som kun hadde spilt fotball. Ommundsen referer også til en undersøkelse som så nærmere på engelske fotballtalenter i 16-års alderen. Her viste det seg at de spillerne som hadde drevet mest (2.500 timer) med lekpreget fotballaktivitet, såkalt løkkefotball, fikk tilbudt nye kontrakter i sine respektive klubber, mens de som hadde drevet mindre slik aktivitet (1.100 timer) ikke fikk ny kontrakt. I denne studien var det ingen forskjeller i antall timer organisert trening, men som vist var forskjellene i uorganisert trening stor (Ommundsen, 2011).

Carlson (2007) hevder at de svenske tennisspillerne som nådde verdenseliten hadde en mer allsidig idrettstilnærming enn sine svenske konkurrenter. I studien kom det frem at flere av de som nådde verdenseliten først i 14-års alderen begynte å spesialisere seg. Før det drev de med flere idretter og holdt på med mye uorganisert tennis. I kjølvannet av tennisstudien forteller Carlson (2007) at flere av særforbundene gjennomførte liknende studier (fotball, håndball, ishockey, svømming, langrenn) på sine landslagsutøvere for å belyse veien til

framgang. Man fant en tydelig overenstemmelse med tennisstudien. Hos de beste kunne man trekke frem noen felles egenskaper. Disse ungdommene hadde fra tidlig alder opplevd et variert lekpreget idrettsmiljø i nærmiljøet, og gjennom det utviklet fysiske basisferdigheter og grunnmotorikk. Utøverne opplevde framgang, de fikk lov til å gå sine egne veier, bli oppmerksomme og gjøre egne erfaringer. Utøverne ble suksessivt sluset inn i konkurranseidretten etter egne forutsetninger (Carlson, 2007).

I en kvalitativ studie av Soberlak og Cote (2003), ble fire ishockeyspillere i Canada som hadde nådd NHL (National Hockey League) intervjuet om deres aktivitetsbakgrunn. Her viser det seg at disse drev med flere idretter i 12-års alderen, og etter hvert gradvis reduserte antall idretter. I studien kommer det frem at tidlig spesialisering ikke nødvendigvis er et absolutt, når det gjelder å utvikle ekspertise innen ishockey.

Gilberg og Breivik (1998) fant gjennom strukturerte intervjuer av 18 av de mestvinnende individuelle idrettsutøverne i Norge, at de som ble best hadde drevet med flere idretter og var mer allsidige i sin idrettsbakgrunn enn de som ikke nådde opp (kontrollgruppa). Resultatene viste at det var de som ble best som hadde drevet mindre med sin hovedidrett i ung alder enn de i kontrollgruppa.

2.1.8 Kort oppsummering av forskningsfeltet

Jeg vil her kort oppsummere noen av de sentrale funnene i det forskningsfeltet jeg har referert til.

Hva kjønn betyr for mulighetene for å kunne ha fotball som en karrierevei kommer frem gjennom sammenlikninger mellom herrefotball og kvinnefotball (Hjelm, 2011; Skogvang, 2014). Det pekes på at herrefotballen gjennomgikk en tidligere profesjonalisering og fikk plass i media og markedet ga tilgang på store økonomiske ressurser (Hjelm, 2011). Det vises til at herrefotball er blitt en norm for hva god fotball er (Skogvang, 2014) og det medfører en skjev fordeling av ressurser og muligheter til å kunne gjøre kvinnefotballen til en karrierevei på lik linje med herrerne, enda kvinnene har prestert bedre enn herrerne på internasjonalt nivå gjennom mange år.

Betydningen av utdanning i sammenheng med satsning på idrett kommer godt frem gjennom funn som viser at fotballtalentene både har ambisjoner om å ta en idrettsfaglig videregående studieretning og drømmer om en fremtidig idrettskarriere (Haulan & Sæther, 2011).

Toppidrettsutøvere som gikk toppidrettsgymnas opplevde gode muligheter til å satse på idrett sammen med satsning på skole (Gilberg & Breivik, 1998). Få benytter seg av muligheten til å dra studieløpet ut over flere år, selv om det viser seg at de som gjør dette opplever mindre stress og bekymringer (Christensen & Sorensen, 2009). Toppidrettsutøvere opplever konflikten mellom å prestere på skolen og i idretten, noe som gjør at få fullfører høyere utdanning (Gilberg & Breivik, 1998). For å kunne få flere toppidrettsutøvere til å ta høyere utdanning foreslås det at studiestedet må legge forholdene godt til rette slik at studiene er fleksible og mulige å kombinere med en idrettskarriere (Bergsgard, 2003).

Forskningen på betydningen av sted viser at når det gjelder fødestedeffekt har mellomstore byer en større tendens til å produsere eliteutøvere enn veldig store eller veldig små steder/byer (Abernethy et al., 2009; Baker et al., 2009; Skulstad & Norges, 2011). Dette kan forklares ved at man på slike steder har god tilgang på arenaer (Carlson, 2007) og at utøverne har gode muligheter til å drive uorganisert og lekbetont idrettsaktivitet (Baker et al., 2009; Skulstad & Norges, 2011). I tillegg er ofte familien mer engasjert i idretten på slike steder (Baker et al., 2009).

Når det gjelder klubbens betydning trekkes det frem at mange av utøverne som når elitenivå bytter klubb en eller flere ganger før de blir eliteutøvere (Haulan & Sæther, 2011); (Bergsgard, 2003). Det trekkes blant annet frem at byttet var med på å løfte utøverne opp på et høyere nivå ved at de kom til et bedre lag, fikk nye impulser og opplevde større satsning på sin idrett (Bergsgard, 2003). Carlson (2007) trekker frem klubben som en arena for utvikling av ekspertise ved at utøverne hadde god tilgang på arenaer og i tillegg er omgitt av trenere som ser verdien av å bygge harmoni, trygghet og engasjement.

Migrasjon får i denne sammenheng betydning når det gjelder tilsig av kvinnelige toppfotballspillere fra andre land til den skandinaviske fotballen. Det viser seg at toppfotballspillere fra Nord-Afrika og Nord-Amerika migrerer til Skandinavia på tross av et beskjedent lønnsbidrag og liten mediedekning av skandinavisk kvinnefotball. De motiveres derimot av muligheten for å utvikle seg med tanke på en mulig profesjonell fotballkarriere (Botelho & Agergaard, 2011). En annen side ved dette er at tilførselen av toppspillere fra utlandet kan være positiv for ligaene med tanke på bedre kvalitet og større konkurransedyktighet, samtidig vil yngre lovende spillere kunne dra nytte av å komme opp med slike rollemodeller. Utdfordringen er at etablerte spillere kan blokkere mulighetene for de yngre utøverne til å etablere seg i disse lagene (Agergaard & Ronglan, 2015).

Den relative alderseffekten i fotball er det forsket mye på og dens betydning trekkes frem av mange. På internasjonalt elitenivå i fotball eksisterer det en overrepresentasjon av spillere født første kvartal i seleksjonsåret og underrepresentasjon av dem som er født siste kvartal (W. Helsen et al., 2012). Flere viser til underrepresentasjon av utøvere født siste kvartal (Delorme et al., 2010). Haulan og Sæther (2011) viser at det eksisterer en relativ alderseffekt, men at den avtar noe med økende alder.

Hvordan man utvikler ekspertise innen idrett blir diskutert av Ommundsen (2011). Han trekker frem tidlig spesialisering, og ser det opp mot en mer allsidig idrettstilnærming. I tidlig spesialisering er aktiviteten rettet mot idretten og prestasjon hvor man har med seg en forståelse at det kreves 10.000 timer med systematisk målrettet trening fra man er nybegynner til man når ekspertnivå. En annen forståelse for ekspertiselæring er «deliberate practice», en mer allsidig tilnærming hvor man trinnvis går inn for å spesialisere seg på en idrett i ungdomsalderen. Den allsidige tilnærmingen har bred støtte (Carlson, 2007; Soberlak & Cote, 2003) som peker på at tidlig spesialisering ikke er en nødvendighet for å bli toppidrettsutøver.

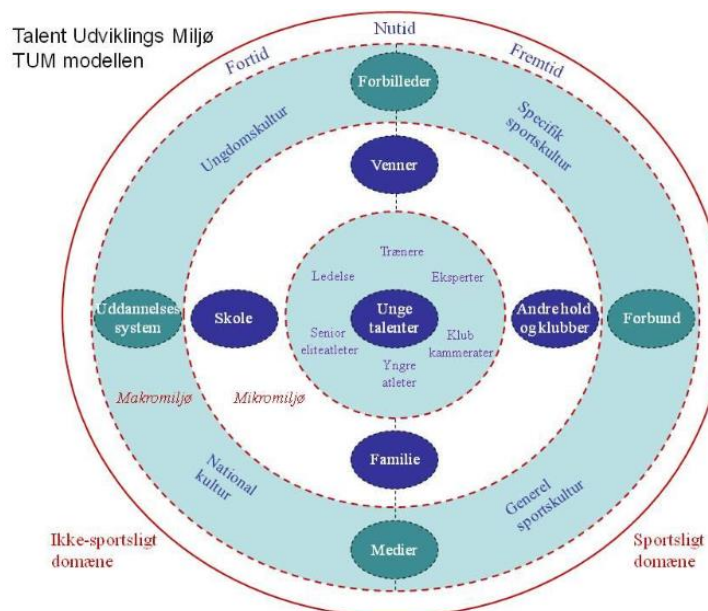
Med min oppgave ønsker jeg å tilføre kunnskap om hvordan en del av disse handlingsbetingelsene oppleves av toppfotballspillere fra Hedmark og Oppland. Det er lite forskning på disse fylkene i fotballsammenheng, og jeg ønsker å bidra til økt kunnskap om hva som kjennetegner utøverne herfra, hvilke betingelser som er med på å muliggjøre en fremtidig fotballkarriere og hvilke er med på å begrense den.

Jeg er særlig interessert i å tilegne mer kunnskap til feltet, om hvilken betydning kjønn har med tanke på en mulig fremtidig karriere som fotballspiller, da det oppleves som et område som har vært lite problematisert.

2.2 Teoretisk forståelsesramme

2.2.1 Holistisk økologisk talentutviklingsmiljø

Som jeg har skissert gjennom min presentasjon av kunnskapsstatus, er det mange faktorer som virker inn på utvikling til å bli toppidrettsutøver og toppfotballspiller. Henriksen (2011) diskuterer dette i sin bok «Talentutviklingsmiljøer i verdensklasse» hvor han presenterer en talentutviklingsmiljømodell (TUM). Denne modellen er en beskrivende modell som fungerer som en ramme for å kunne beskrive konkrete miljøer og er utviklet for å se hvordan disse påvirker hverandre. Han diskuterer her funksjon og hvilke komponenter og relasjoner i miljøet som er særlig sentrale, hvilken rolle de forskjellige delene av miljøet spiller i talentutviklingsprosessen.

Figur 1: Talentutviklingsmiljø- modellen (TUM) etter Henriksen (2011, side 50)

Modellen (Figur 1) tar utgangspunkt i at talentutviklingsmiljøet kan betraktes som et system. Et system, som har en funksjon, en struktur og består av en rekke elementer. Han fremhever at hovedoppgaven til miljøet er å hjelpe unge talentfulle utøvere til å få en god overgang fra junior til senior på elitenivå. Derfor er utøveren plassert i sentrum av modellen. Henriksen (2011) deler opp miljøets struktur i to nivåer. Disse to nivåene kaller han for mikro og makro, som igjen deles opp i to domener – et sportslig og et ikke-sportslig domene. Mikromiljøet (mikro- og mesonivået i Figur 1) viser til de sammenhengene, hvor utøveren tilbringer den største delen av hverdagen. Denne er preget av interaksjon og kommunikasjon.

Makromiljøet (makro- og exo- miljøet i Figur 1) ser på de sammenhengene som ikke inngår i hverdagen til utøveren, men som er strukturer som påvirker utøverens hverdag og muligheter til å utvikle seg. Det sportslige domenet beskrives som den delen av miljøet som direkte er relatert til utøverens idrett, mens det ikke sportslige domenet beskrives som den delen av miljøet som ikke direkte har noe med idretten å gjøre. Begge nivåer og domener blir sett på som viktige i talentutviklingsprosessen. Disse ulike nivåene og elementene er tegnet med stiplede linjer i figuren for å understreke at de er gjensidig avhengige av hverandre og påvirker hverandre.

Jeg vil her først beskrive mikromiljøet (Henriksen, 2011, s. 51). Sentrum i mikromiljøet er klubben. Klubben peker på klubbmiljøet, et sted man møter trenere, ledere og andre eksperter/personer med spesifikke oppgaver i klubben. I klubben finnes yngre utøvere og eldre utøvere. De eldre vil ofte være rollemodeller for de yngre. I klubben har man lagkamerater. I mikromiljøet finner vi også familien, venner og skolen. Disse er viktige i mikromiljøet, men fokuset i modellen er på idrett. Mikromiljøet inneholder også andre klubber. Dette begrunnes med at man møter hverandre i konkurranser, trening og andre sammenhenger.

Makromiljøet presenteres utenfor mikromiljøet (Henriksen, 2011, s. 51-52). Dette miljøet inneholder en rekke ulike elementer som har innflytelse på unge idrettsutøveres utvikling. Eksempler på dette kan være utøvere på A-landslaget i fotball, tidligere eliteutøvere eller utøvere fra andre idretter. Disse kan være forbilder for de unge utøverne og bidra til en økt forståelse om hva som kreves, samtidig som de er en inspirasjon om at det er mulig å bli eliteutøver. De enkelte særforbundene kan representere disse strukturene fordi de ofte har innflytelse på forhold som fordeling av midler, regelverk for barne- og ungdomsidrett, utdanningsprogrammer for trenere osv. Media spiller også en rolle ved at de fokuserer mer på noen idretter enn andre, som igjen kan ha stor betydning for sponsormuligheter. Når det gjelder utdanningssystemet hevdes det å være mer eller mindre fleksibelt, og må være godt tilpasset å støtte opp under utøvernes sportslige utvikling. Makromiljøet inneholder også en rekke påvirkningskomponenter som nasjonal kultur, ungdomskultur og ulike former for idrettskultur.

Det er viktig å være bevisst at i modellen vil enkelte elementer i miljøet tydelig høre til på et nivå og i et domene – for eksempel hører treneren til i mikromiljøet og i det sportslige domenet. Andre deler av miljøet kan overskride grensene – for eksempel hører familien til utenfor idretten, men kan samtidig være sterkt involvert i idretten (Henriksen, 2011, s. 52).

Henriksen (2011, s. 52) peker på at modellen også har en tidslinje som viser til fortid, nåtid og fremtid. Tidslinjen viser at miljøet er dynamisk og i konstant endring. Modellen viser dessuten at miljøet er nødt til å utvikle seg for hele tiden å kunne tilpasse seg virkeligheten utenfor idretten, som også er i endring. Hvordan man oppfatter tradisjoner, og hvordan man ser på idrettens fremtidige utfordringer har stor innflytelse, spesielt når en utøver skal bestemme seg for om han eller hun vil fortsette i idretten. Forhold som vil være avgjørende i en slik situasjon er hvordan idrettsorganisasjonene tildeler midler, og hvordan en klubb konkret designer et nytt talentutviklingsprogram. Viktigheten av de forskjellige delene av miljøet varierer også over tid, for eksempel vil familiens rolle typisk nok bli mindre i takt med at treneren og klubbkameratene blir viktigere for utøveren i løpet av ungdomsårene.

Henriksen (2011, s. 52) stadfester at talentutviklingsmiljø-modellen er økologisk. Den er økologisk i den forstand at den beskriver en utøvers utvikling som sterkt påvirket av hele miljøet. Den er holistisk i den forstand at den inkluderer både det sportslige og det ikke-sportslige domenet.

I denne studien benytter jeg meg av Henriksens talentutviklingsmodell som inspirasjon til min intervjuguide (se vedlegg 1). Dette gjør jeg fordi jeg opplever modellen som god til å klargjøre de komponentene som påvirker fotballtalentene, og som igjen kan hjelpe meg med å belyse de elementene som er viktige i feltet. Videre hjelper modellen meg med å identifisere temaer og slik sett systematiseres datamaterialet. I fremstillingen av analysen brukes modellen til å strukturere mine funn.

2.2.2 Handlingsbetingelser i sosiale felt i lys av Bourdieu

Pierre Bourdieu er en fransk konfliktteoretiker som gjennom sine arbeider viste stor interesse for å avdekke skjulte maktforhold og mekanismer som er med å skape ulikhet i livssjanser. Hans begrepsapparat ble utviklet gjennom studier av det franske samfunnet hvor han analyserte makt, dominansforhold, eliter og sosial ulikhet (Danielsen & Hansen, 1999, s. 43). Habitus og felt er grunnleggende begreper hos Bourdieu og disse analyserer hvordan sosialt liv konstrueres (Danielsen & Hansen, 1999; Wilken, 2011). Jeg vil i det videre presentere deler av Bourdieus tenkemåte ved å beskrive hvordan han forstår begrep som habitus, felt og maskulin dominans, fordi disse kan være relevante for å forstå handlingsmønstre og maktforhold i fotballfeltet.

Habitus

Aakvaag (2008, s. 160) viser at habitus er kjernen i Bourdieu handlingsteori, og at det danner utgangspunktet for at vi skal kunne forstå handlingene til ulike aktører. Bourdieu forstår habitus som et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden. Habitus viser seg gjennom hvordan vi er, altså habitus setter sitt preg på det vi gjør og tenker. Kvarv (2014) peker også på at Bourdieu bruker habitus begrepet for å beskrive hva som ligger bak menneskers handlemåter, og at habitus formes av det livet hvert enkelt menneske har levd. Wilken (2011, s. 47) sier at habitus er et produkt av sosialisering og peker på at den tidlige sosialiseringen er viktig for dannelsen av disposisjoner som individene handler i forhold til. Aakvaag (2008, s. 160) peker på at habitus er kroppsliggjort, og det forklarer at vår måte å være på og handle på ikke først og fremst er basert på refleksjon og grundig gjennomtenkning, men på en mer instinktiv forståelse av hva som er rett å gjøre i situasjonen. Habitus forstås som kroppsliggjort og derfor er man ofte ikke helt klar over hvor preget man er av sin habitus.

Habitus kan sies å være kjernen i en persons identitet, det at vi som handlende mennesker er ganske forutsigbare og gjør ting som er «typisk» for meg eller deg. Og på den måten er det habitus som gir oss personlighet. Et annet trekk ved habitus er at den er strukturerende. Det betyr at den muliggjør vår deltagelse i ulike sosiale situasjoner. Habitus gir oss en «praktisk sans», en sans vi kan bruke for å tilpasse oss på en fornuftig og selvstendig måte i samfunnslivet. Det gjør det mulig å delta i samfunnslivet på en måte som verner våre egne

interesser på en kompetent og kreativ måte. Et annet kjennetegn ved habitus er at den gjenspeiler hvilken sosial klasse man tilhører. På den måten vil man ifølge Danielsen og Hansen (1999) kunne si at habitus er «[...]et «praksisforenende og praksisgenererende prinsipp», som personer i samme klasseposisjon har til felles, og som bidrar til at de utvikler lik smak og like preferanser og handler på liknende vis[...]» (Danielsen & Hansen, 1999, s. 49). Slik kan vi forstå hvordan habitus gir oss handlingskompetanse (Aakvaag, 2008, s. 161) og evnen til å handle fornuftig ut fra sine egne interesser og at man kan oppleve andre menneskers handlinger som meningsfulle.

Siden habitus er kroppsliggjort, forstår Aakvaag (2008) habitus som varig og stabil og noe som viser seg gjennom personligheten til mennesker, men det er også i forandring. Kvarv (2014, s. 23) viser til at disse «forkroppsliggjorte» erfaringene stadig utfordres og konfronteres etter hvert som man får nye erfaringer. Habitus er til en viss grad åpen for forandring, noe nye erfaringer kan bidra til, men den er seiglivet og endringer tar oftest tid.

Bourdieu (2000) peker på at habitus også er kjønnnet og at inndelingen av kjønnene skjer på bakgrunn av oppfatninger av biologiske forskjeller som gir føringer på hvordan de ulike kjønnene oppfattes, hvilke holdninger man har og hvordan man handler med bakgrunn i sin kjønnsidentitet. Dette gjenspeiles gjennom sosialiseringen. Dette kan i fotballsammenheng være en årsak til at man for noen tiår siden opplevde få jenter i fotballen og at jenter som spilte fotball ble stigmatisert som guttejenter og latterliggjort (Hovden, 2000). Gutter og jenter utvikler ulike kjønnshabitus og derfor møtes de ulike kjønnede forventninger og utvikler ulike forutsetninger for å lykkes på ulike arenaer, som for eksempel fotballarenaen.

Sosiale felt: Fotballfeltet som delfelt

For Bourdieu utvikles habitus i sosiale felt i samfunnet (Danielsen & Hansen, 1999). Samfunnet forstås som et sosialt rom hvor menneskene er aktører og de utvikler sin habitus i relasjon til hverandre. Et sosialt felt i Bourdieus begrepsapparat forstås som et system av posisjoner hvor posisjonene er hierarkiske. Hierarkiene kjennetegnes ved at de som har flest ressurser, eller det Bourdieu kaller kapital, befinner seg i de høyeste posisjonene i hierarkiet (Danielsen & Hansen, 1999). Kvarv (2014) viser til at felt handler om å forstå individet i et samfunnsperspektiv, der felt kan ses som et nettverk av objektive relasjoner mellom ulike posisjoner. Disse posisjonene defineres av makt, som er avhengig av deres kapitalsammensetning.

Ifølge Bourdieu (Aakvaag, 2008) bestemmes den sosiale posisjonen man har i et sosialt felt av den kapitalmengden og de kapitaltypene vi besitter når vi handler i sosiale felt, som for eksempel idrettsfeltet. Kapitalbegrepet hos Bourdieu handler ikke bare om økonomi og økonomiske ressurser, men også om kulturelle og sosiale ressurser (Danielsen & Hansen, 1999), som gir grupper og individer makt og fordeler som de kan bruke til å oppnå sosial mobilitet i et felt. Kapitalmengde og kapitaltype vil være ulikt fordelt mellom grupper og personer i samfunnet, noe som dermed gir grunnlag for at noen individer eller grupper som har mye kapital kan dominere over grupper og personer som har mindre. Danielsen og Hansen (1999) viser til at personer som befinner seg på omtrent samme posisjon i et sosialt felt vil utvikle interesser, holdninger og væremåter med klare fellestrekk i sin habitus. Aakvaag (2008) viser til at om en arena skal kunne defineres som et felt, må det være noe som står på spill, noe som er verdt å kjempe for. Eksempel på dette kan være at det ønskes å fremme spesielle interesser, som for eksempel større satsing på jentefotball eller øke kvinnefotballens status i fotballfeltet.

Aakvaag (2008) viser til at Bourdieus kapitalbegrep fremtrer i tre fundamentale former, som hver har sine underformer. Disse er økonomisk kapital, kulturell kapital og sosial kapital. I følge Danielsen og Hansen (1999) vil den økonomiske kapitalen være materielle ting, investeringer og avkastning i form av penger. Dette er den dominerende kapitaltypen fordi den lar seg lettest konvertere til andre kapitaltyper. Den kulturelle kapitalen handler om at man i en kultur må beherske de dominerende kulturelle kodene i et felt. En viktig del av Bourdieus definisjoner av kulturell kapital er utdanningskapital. Utdanning ses på som en svært viktig ressurs for å oppnå sosial mobilitet i et sosialt felt selv om dette varierer noe fra felt til felt. Sosial kapital handler om sosiale nettverk og kontakter, og sirkulasjon av informasjon og hvordan man kan benytte sine bekjenskaper for å oppnå sosial mobilitet (Danielsen & Hansen, 1999).

Danielsen og Hansen (1999) peker på at et kjennetegn ved ethvert sosialt felt er at det eksisterer en spesifikk samlet kapitalform. Denne kapitalformen kaller Bourdieu for symbolsk kapital. Denne er en sammensetning av ressurser og ulike kapitalformer som kan ses på som verdifulle i et felt, og som gir status og anerkjennelse i feltet (Danielsen & Hansen, 1999). Hvilke ressurser og former for kapital som er spesifikke på de ulike feltene vil være forskjellig fra felt til felt, men det er summen av disse som vil bestemme strukturen på feltet og hva som gir makt i feltet. Når vi tenker oss til idrettsfeltet kan det å ha høy symbolsk kapital handle om å ha egenskaper og kvaliteter som ses som viktige i idrett, for

eksempel det å være toppidrettsutøver er noe som gir makt på idrettsfeltet. Skogvang (2014) hevder at i idrettsfeltet er det viktig å ha høy fysisk kapital, som omfatter den enkeltes fysiske kompetanse og ferdigheter. Dette kan være at man er teknisk meget god til å dribble eller har en annen spisskompetanse, for eksempel å være toppscorer i eliteserien, spille på landslaget eller gjennom å få ditt navn og bilde på sportssidene i avisa med jevne mellomrom (Skogvang, 2014).

De sosiale feltene kjennetegnes ifølge Danielsen og Hansen (1999) ved at det er spenninger mellom de etablerte og «nykommere». Nykommerne er aktører med mindre ansiennitet på feltet og opplever ofte at de må tilpasse seg feltets «regler» og logikker. Det betyr at det etablerte feltets aktører behersker feltets symbolske regler og dermed besitter makt til å kunne definere hva som skal være feltets bestemmende og rådene former for kapital. For at disse «nykommerne» skal få innpass på feltet, må de ofte tilpasse seg feltet og de handlemåtene som gir sosial anerkjennelse. Hvis det da oppstår en situasjon hvor alle som befinner seg på feltet aksepterer de eksisterende dominansrelasjonene og reglene vil Bourdieu si at feltet er preget av doxa. Jenkins (1992) hevder at feltets doxa kan kjennetegnes ved de udiskutable retningslinjene, logikkene og holdningene som finnes innenfor et felt og som bidrar til at det ikke blir stilt spørsmålstegn ved feltets praksiser. Danielsen og Hansen (1999) viser til at det i doxa inkluderes handlemåter som er tilpasset de som dominerer feltet. Disse blir tatt for gitt og fremstår som naturligjorte. Slike selvbekreftende kretsløp kan bare utfolde seg uforstyrret i situasjoner der det ikke forekommer sterke ytre påvirkninger eller indre konflikter (Danielsen & Hansen, 1999). Doxa betegner således den tause, implisitte enigheten mellom deltagerne på feltet i forhold til feltets spilleregler, og hva som skal verdsettes som kapital. I fotballfeltet vil en del av det doxiske være at menn som spiller fotball anerkjennes for å ha høyere fotballprestasjoner enn kvinner, noe som legitimerer det at menn får større ressurser i form av sponsormidler (Skogvang, 2014).

Aakvaag (2008) presiserer at et sosialt felt er arena og institusjon innenfor det sosiale rom, og at idretten kan representere et slikt felt, i og med at idretten kan ses som et sett med aktiviteter som foregår på en sosial arena hvor ulike aktører står i relasjon til hverandre og at disse innehar ulike posisjoner. Innenfor idrettsfeltet kan vi se fotball som et delfelt på idrettsfeltet. Dette feltet har sitt eget system av posisjoner, språk og kapitalformer som er verdifulle. Ifølge Skogvang (2014) vil kapitalformer som er verdifulle i fotballfeltet, det som gir symbolsk kapital for eksempel kunne kalles «fotballkapital» som hun peker på at kan bestå av gode

fotballferdigheter og prestasjoner på fotballbanen. Det å ha denne kapitalformen øker interessen fra media, som videre tiltrekker seg sponsorer og støttespillere.

De ulike feltene kan ha sin egen spesifikke doxa. Skogvang (2014) hevder for eksempel at i fotballfeltet vil herrefotball være en doxisk norm for hva som er en god fotballprestasjon. Hun kaller dette for en naturliggjort kjønnsmakt som råder i toppfotballen. Denne er ofte naturliggjort både hos menn og kvinner, samtidig som denne naturligjøringen er institusjonalisert i fotballorganisasjonen fordi det er de store herreklubbene som definerer hva som er verdifull kapital og hva som gir anerkjennelse i fotballfeltet. Dette kaller Bourdieu for symbolsk vold:

Den mest effektive formen for herredømme er den som ikke må legitimeres eller rettferdiggjøres i det hele tatt, men som blir tatt for gitt, oppfattet som naturlig eller miskjent som noe annet enn dominansforhold eller sosial ulikhet. Denne prosessen kaller Bourdieu [...] symbolsk vold. (Danielsen & Hansen, 1999)

Danielsen og Hansen (1999) sier at feltets grenser, aktører og gruppers posisjoner i feltet kan forandres gjennom de symbolske kampene som utspilles i feltet. Dette er noe Skogvang (2014) kan vise til ved å se på utviklingen av kvinnefotballen i Norge og den kampen kvinnefotball kjempet for å få innpass i fotballforbundet.

Bourdieu (2000) utdyper i sin bok «Den maskuline dominans» hvordan kjønn er en del av den symbolske kapitalen i alle sosiale felt. Han peker på hvordan kjønn er sosialt konstruert og at kjønn ikke handler om menn og kvinner slik vi ser det fra naturens side, men at kjønn konstrueres i forholdet mellom det som defineres som mannlig vs. kvinnelig. Han forklarer dette slik:

Den sosiale verden konstruerer kroppen som en kjønnsmessig virkelighet og som forvalter av kjønnsdifferensierende prinsipper for oppfatning og inndeling. Dette inkorporerte, sosiale programmet for oppfattelse lar seg anvende på alt mulig, og først og fremst på kroppen selv, i dens biologiske realitet: Det er den som konstruerer forskjellen mellom de biologiske kjønnene i samsvar med prinsippene for mytisk verdensoppfatning rotfestet i den vilkårlige relasjonen der mennene dominerer over kvinnene. (Bourdieu, 2000, s. 18)

Bourdieu (2000) peker her på at den kjønnede kroppen alltid har betydning i sosiale felt, og i mannsdominerte felt som fotball kommer dominansen som maktrelasjon til uttrykk gjennom

at menns akt ikke trenger å rettferdiggjøres. Jeg vil i dette se på hvordan toppspillerne oppfatter kjønnsrelasjonene og maktforholdet i fotballfeltet og hva mannsdominans som maktrelasjon betyr for spilleres handlingsbetingelser og karriereutvikling. For eksempel vil jeg være opptatt av hvordan damespillerne utsettes for symbolsk vold og hva det betyr for deres utviklingsmuligheter.

3 Metode

Jeg vil i denne delen beskrive oppgavens vitenskapsteoretiske forankring, hvorfor jeg har valgt en intervjustudie, mine forberedelser til datainnsamlingen, og mine valg og erfaringer i datainnsamlingsprosessen. Videre beskriver jeg hvordan dataene har blitt analysert, samt en drøfting av datas kvalitet og etiske retningslinjer jeg har fulgt i prosessens implikasjoner.

3.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Ifølge Tjora (2010, s. 15) fremstår kvalitativ og kvantitativ forskning som to hovedtenkemåter når vi snakker om hvordan vi kan skaffe informasjon om samfunnet på, samt hvordan vi kan analysere denne informasjonen. Disse bygger på ulike forskningsspørsmål eller problemstillinger som krever ulike metodiske tilnærminger.

Jeg har i min oppgave valgt en kvalitativ metode; kvalitative intervjuer fordi jeg er opptatt av å forstå hvilke handlingsbetingelser som har påvirket toppfotballspilleres karriereutvikling. Widerberg og Bolstad (2001) påpeker at kvalitativ forskning har som formål å klargjøre et «fenomens» karakter eller egenskaper, og at den kvalitative forskningen er innholdssøkende. En kvalitativ forsker vil da være en forsker som er interessert i «hva betyr det» og «hva handler dette om» (Widerberg & Bolstad, 2001, s. 15). Dette er mitt utgangspunkt for studien.

Med dette bakteppet vil jeg kort utdype hvilke epistemologiske forutsetninger og ontologisk forståelse som ofte ligger til grunn for kvalitative studier. Vi har grovt sett tre ontologiske måter (Widerberg & Bolstad, 2001, s. 26) å forstå mennesket på:

- Som helt og holdent unikt i forhold til alt annet på jorden
- Som delvis unikt, delvis likt andre pattedyr
- Som helt og holdent likt andre pattedyr

Jeg støtter et ontologisk utgangspunkt hvor man ifølge Widerberg og Bolstad (2001, s. 26) ser på mennesket som helt og holdent unikt og derfor har jeg valgt en tilnæringsmåte som er tilpasset mennesket som studieobjekt. Jeg ser på mennesket som unikt i forhold til å ha en intensjonal bevissthet (Skjervheim, 1957) og derfor er et meningssøkende vesen.

Aase og Fossåskaret (2014, s. 44) peker videre på at forskeren står overfor en rekke epistemologiske valg for å kunne svare på hvilken type kunnskap det er mulig å ha om det temaet man skal studere.

Når man skal se videre på hva kunnskap er og hvordan den dannes, sier Aase og Fossåskaret (2014, s. 44-50) at man må se nærmere på hvilke type erkjennelse og innsikt som ligger innenfor ulike kunnskapsområder. For å kunne mene noe om kunnskapen er sann eller gyldig, hevder de at vi kan se på to hovedteorier. Disse er teorien om sammenfall (korrespondanse) og teorien om sammenheng (koherens). Teorien om sammenfall mener at det finnes en objektiv virkelighet utenfor oss mennesker. Her vil kunnskapen aksepteres som sann dersom den korresponderer med denne objektive virkeligheten. Eksempelvis vil naturlovene fortsette å eksistere, selv om menneskene blir borte. Skulle en slik tilnærming benyttes i forskning i samfunnsvitenskapen, ville den stilt krav om at vi bruker naturvitenskapens mål om å gjøre det vi studerer objektivt, og i denne sammenheng ville det å objektivere mennesker være noe som ikke er etisk å gjøre, fordi mennesker har en intensjonell bevissthet, og er subjekter og ikke kan gjøres til objekter (Skjervheim, 1957). Når man benytter teorien om sammenheng, tenker man at kunnskap blir til gjennom menneskets sansing og dets fortolkning (Aase & Fossåskaret, 2014). I en slik forståelse er mennesket meningsbærende og gir virkeligheten vi sanser en forståelse, som uttrykkes i vår forforståelse og gjennom våre handlingspremisses.

Dette betyr at jeg i dette studiet vil forholde meg til informantene s fortolkninger, deres opplevelser og meningsdannelser og hvilke konsekvenser disse kan ha for deres karrierevalg.

Jeg vil med dette bakteppet i det videre redegjøre for de valg og erfaringer jeg har gjort i arbeidet med mitt intervjustudium.

3.2 Strategisk utvalg og utvelging av informanter

Arbeidet med å finne aktuelle informanter er viktig for resultatene for forskningen. Ifølge Thagaard (2009) og Tjora (2010) så er hovedregelen når det gjelder utvalg til intervjustudier at man forsøker å velge informanter som har et godt grunnlag for å uttale seg på en reflektert måte om temaet som undersøkes. Denne måten å velge seg informanter kalles for et strategisk utvalg. Det vil si at informantene er håndplukket fordi de sitter på informasjon og erfaring som er relevant for problemstillingen og oppgavens teoretiske perspektiver. I mitt

tilfelle har jeg tatt utgangspunkt i at jeg er avhengig av å hente informasjon fra fotballspillere som kan si noe om veien deres mot toppfotballen. Fotballspillerne må være født og oppvokst i Indre Østland Fotballkrets. Følgende kriterier benyttes i kartleggingen av aktuelle informanter:

	Kriterier:
Kjønn	Menn og kvinner
Oppvekststed	Hedmark eller Oppland
Antall	2-4 av hvert kjønn
Klubbyte	Søker <i>både</i> de som byttet klubb i 15-18 års alderen til klubb utenfor IØFK, og de som byttet til klubb i IØFK
Klubbyte	Etter 2010-sesongen
Nivå (I prioritert rekkefølge)	1. Europeisk liga 2. Tippeliga/Toppserie 3. 1.divisjon menn/kvinner 4. Eventuelt høyeste mulig nivå i IØFK
Kamper på seniorlag	Minst 10 kamper siste 2 sesonger

I prosessen med å kartlegge aktuelle informanter brukte jeg fotballforbundets databaser (www.fotball.no) for å lete etter spillere med karrierehistorikk som først passet utvalgsriteriene for klubbovergang og spilte kamper de siste to sesongene. Jeg gikk i september 2016 systematisk gjennom troppene til lagene i Toppserien, Tippeligaen, OBOS ligaen, 1. divisjon kvinner og 2. divisjon menn. Alle spillerne som passet, ble samlet i et spillerkartotek i Excel. For å bekrefte eller avkrefte at spillerne var fra Indre Østland Fotballkrets brukte jeg mine kontakter i fotballmiljøet. Spillere som ikke passet, ble fjernet fra kartoteket og aktuelle spillere ble kontaktet.

Widerberg og Bolstad (2001) påpeker at i situasjoner der forskeren søker informanter innenfor et spesielt område, kan man benytte seg av eget nettverk av kontakter. Med min bakgrunn som klubbtrener de siste 10 årene, og rolle som instruktør i fotballkretsen de siste 5 årene, har jeg fått mange kontakter i fotballmiljøet i Hedmark og Oppland. Min kjennskap til fotballmiljøet hjalp meg til å få tilgang til det aktuelle feltet, og gjorde at jeg kom i kontakt

med flere av de aktuelle informantene gjennom mine bekjenskaper. De informantene jeg ikke kom i kontakt med via nettverket mitt, kontaktet jeg via klubben de hadde kontrakt med.

Alle informantene ble kontaktet via epost hvor jeg sendte ut et informasjonsbrev om hva studien gikk ut på, samt samtykkeerklæringen (se vedlegg 3). Alle spillerne som jeg kom i kontakt med sa seg villige til å være med, og signerte samtykkeerklæringen.

3.3 Konstruksjon av intervjuguide

Widerberg og Bolstad (2001) peker på at intervjuguiden er forskerens hjelpemiddel i intervjusituasjonen, og at den skal være et tydelig uttrykk for det man ønsker å få kunnskap om og analysere. Jeg har latt meg inspirere noe av talentutviklingsmodellen til Henriksen (2011) i utformingen av min intervjuguide med tanke på dens innhold. Når det gjelder utformingen har jeg brukt inndelingen til Tjora (2010, s. 96-99), hvor intervjuet bygges opp etter tre faser; oppvarming, refleksjon og avrunding (jfr. vedlagt intervjuguide, vedlegg 1).

Oppvarmingsspørsmålene anbefales av Tjora (2010) å være spørsmål som kan være konkrete og enkle for informanten å svare på. Her benyttet jeg meg av spørsmål knyttet til alder, karrierehistorikk og aktiviteter i oppveksten. Poenget med disse spørsmålene er at de ikke skal kreve mye refleksjon, og at de fremstår som «uformelle og ufarlige». Med en slik start på intervjuet vil man kunne etablere en trygghet hos informanten om at dette er en situasjon som man mestrer.

Den neste fasen er refleksjonsspørsmålene, som danner kjernen i intervjuet. I denne fasen peker Tjora (2010) på at informanten inviteres til å ta oss med inn i dybden i hovedinnholdet i forskningen gjennom sine fortellinger om temaet. For å kunne få informanten til å åpne seg anbefales det å benytte åpne spørsmålsstillinger. Jeg benyttet meg blant annet av formuleringer som «fortell om», «hvordan opplevde du», «hvordan vil du beskrive». Ved bruk av slike åpne spørsmål anbefales det å forberede en del stikkord som kan brukes til oppfølgingsspørsmål. Slike oppfølgingsspørsmål er viktig for å få informanten til å kunne komme med det han eller hun sitter inne med av erfaringer og opplevelser (Tjora, 2010).

Tjora (2010) sier den siste fasen handler om avrundingsspørsmål. Denne fasen runder av refleksjonsspørsmålene og gjør situasjonen mellom informant og intervjuer mer normal igjen. For å gjøre dette benyttet jeg meg blant annet av spørsmål som dette: «Hva vil du løfte frem som dine «suksesskriterier» for å ha nådd dit du er i dag?» for å få informantene til å

reflektere om hva som hadde vært viktigst for dem. Jeg lagde flere utkast av intervjuguiden, fordi jeg strevde med å lage spørsmål som var åpne nok. Da intervjuguiden var ferdig utarbeidet, gjennomførte jeg et prøveintervju for å teste spørsmålene, hvor lang tid intervjuet ville ta og hvordan jeg som intervjuer mestret situasjonen. Jeg valgte å beholde intervjuguiden jeg benyttet i prøveintervjuet (se vedlegg 1).

3.4 Forberedelser til og erfaringer i intervjuprosessen

Jacobsen (2015, s. 155) mener at den aller viktigste faktoren for å kunne gjennomføre gode intervjuundersøkelser, er å være godt forberedt. I denne sammenheng handler det om at intervjuer har satt seg godt inn i temaet som intervjuet skal handle om og gjøre seg kjent med personen som skal intervjues. Dette for å skape tillit i intervjusituasjonen (Jacobsen, 2015). For å kunne være best mulig forberedt brukte jeg nettverket mitt til å få kjennskap til informantens bakgrunn. Dette viste seg nyttig.

Både Tjora (2010) og Kvale et al. (2015) viser til at målet med kvalitative intervju er at informantene skal kunne snakke fritt om temaet, slik at de kan dele sine meninger, refleksjoner og opplevelser. Jeg la derfor vekt på å skape en avslappet stemning i intervjusituasjonen. Et sentralt anliggende i dette er å finne et passende sted å gjennomføre intervjuet. Tjora (2010, s. 104-105) anbefaler å gjennomføre intervjuer på steder hvor informanten føler seg trygg. Jeg foreslo derfor at informantene kunne avgjøre hvor intervjuet skulle finne sted, selv om jeg hadde noen forslag i bakhånd, så det ikke ble for mye jobb for informanten å eventuelt bestemme dette.

Intervjuene ble gjennomført på ulike steder, noen på skoler der informantene hadde gått og noen på klubbhus der de pleide å trene. Jeg opplevde at de stedsvalgene som ble tatt, fungerte godt. Informantene følte seg hjemme og det var ingen forstyrrelser underveis.

Selv om en intervjusituasjon skal være en avslappet situasjon hvor samtalen skal flyte, er det viktig å ikke glemme at det er intervjueren som har ansvar for å styre samtalen. Tjora (2010, s. 94-95) sier at det er intervjueren som skal etablere rammen for intervjuet. Dette gjorde jeg ved å starte med en brifing før intervjuet begynte, hvor rammen for intervjuet ble satt (Kvale et al., 2015, s. 160-161). I brifingen gikk vi gjennom informasjonsskrivet og informanten leverte samtykkeskjemaet (se vedlegg 3). Jeg fortalte videre hva lydopptakeren skulle brukes til og om det var greit at samtalen ble tatt opp. Informanten fikk også opplyst hvordan

intervjuet videre skulle behandles og lagres. Før vi begynte spurte jeg intervjupersonen om han eller hun hadde noen spørsmål.

Lydopptak ble brukt for å dokumentere intervjuet. Jeg brukte en applikasjon som heter *recorder* på min mobiltelefon. Å bruke lydopptak var også viktig for at jeg kunne være sikker på at jeg fikk med meg det som ble sagt og at jeg fokuserte mer på å være deltaker i intervjuet (Tjora, 2010), og dermed kunne bidra til å skape bedre flyt i samtalen enn hva jeg ville ha gjort om jeg skulle ha notert samtidig.

Med tanke på at intervjuguiden min var ganske strukturert, var ikke min tanke at denne skulle følges til punkt og prikke. Jeg prøvde å holde meg til den strukturen som var satt opp, men jeg var fleksibel på når jeg kunne ta opp de ulike temaene. For eksempel så opplevde jeg flere ganger at informantene begynte å fortelle om et nytt tema, og da ble det naturlig å følge opp dette. Det å være en aktiv lytter er ifølge Kvale et al. (2015, s. 170) minst like viktig som spesifikk beherskelse av spørreteknikker. Som intervjuer må man kunne lytte til det som sies og hvordan det sies. Det å forstå hvilke tråder man skal følge opp og når man skal gjøre det, krever kunnskap om temaet som intervjuet handler om. Jeg ser på det som en fordel at jeg hadde stor kjennskap til tema og informantenes bakgrunn, noe som gjorde nettopp dette enklere.

Når intervjuet nærmet seg slutten fulgte jeg opp med en debriefing. Debriefingen ble en avslutning på intervjuet hvor jeg gikk gjennom hva informasjonen som informanten hadde bidratt med ville bli brukt til og hvordan den ville bli behandlet (Kvale et al., 2015). Da intervjuene var over opplevde jeg informantene som ivrige på å diskutere det vi hadde snakket om. Det ble mange gode samtaler, men det dukket ikke opp nye relevante utsagn som eventuelt kunne brukes i datamaterialet. Informantene virket positive med tanke på det de hadde vært med på.

Kvale et al. (2015) anbefaler at intervjueren tar seg en god pause mellom intervjuene, slik at man kan tenke gjennom hva som kom frem i intervjuet man akkurat gjennomførte. Jeg gjennomførte kun to av intervjuene etter hverandre, de andre intervjuene ble lagt på ulike dager. Siden jeg fikk erfart begge deler er jeg ikke i tvil om at det beste er å gjennomføre disse separat fordi jeg fikk bedre tid til etterarbeid, som å skrive referat og refleksjoner etter hvert intervju. Disse referatene ble på en måte et enkelt sammendrag av intervjuet hvor jeg noterte ned det jeg opplevde som mine mest interessante funn (Widerberg & Bolstad, 2001).

Jeg skrev også stikkord om hvordan jeg opplevde intervjuet. Sammendragene ble gode å ha da jeg begynte med analysearbeidet.

3.5 Etterarbeid: Transkribering

Kvale et al. (2015) sier at å transkribere betyr å transformere, å skifte fra en form til en annen. I denne sammenheng handler det om å transformere intervjuene fra talespråk til skriftspråk. Hensikten med denne prosessen er å strukturere intervjuene slik at det lettere lar seg analysere (Kvale et al., 2015). Som Kvale et al. (2015) peker på så blir den fysiske samtalen mellom intervjuobjekt og intervjuer abstrahert og fiksert til skriftlig språk i transkriberingsprosessen. Det betyr at man vil gå glipp av en del hendelser som utfolder seg i det direkte sosiale samspillet mellom intervjuer og informant.

Transkriberingen ble foretatt forholdsvis raskt etter at intervjuene ble gjennomført. Dette var en omfattende prosess, da intervjuene som regel varte mellom 60 og 90 minutter. Jeg gjennomførte 8 intervjuer, alle ble transkribert i sin helhet. Jeg var bevisst på å få med alle detaljer. Utgangspunktet mitt var at alt kan ha betydning (Tjora, 2010). Jeg har i transkripsjonen min med ordlyder som «hmm» og «ehh», selv om disse er tatt ut av de sitatene som presenteres i analysen. Her er det også gjort enkelte språklige forbedringer for å få tydeligere frem meningen i det som ble sagt uforståelig. Der jeg har tatt ut ord har jeg merket det med prikker (...), der jeg har tatt ut en eller flere setninger har jeg markert dette med prikker i parentes ([...]).

Det at jeg transkriberte intervjuene selv, ser jeg på som en fordel, fordi når man transkriberer sine egne intervjuer vil man til en viss grad huske eller gjøre seg opp en formening om de sosiale og emosjonelle aspektene som oppstod i intervjusituasjonen, og man er allerede i gang med meningsanalysen som ble sagt (Tjora, 2010).

3.6 Analyse av intervjudata

Tjora (2010) poengterer at hensikten til den kvalitative analysen er å gjøre det mulig for en leser å få økt kunnskap om temaet uten å selv måtte gå gjennom de data som er innhentet i løpet av prosjektet. Og, som tidligere nevnt, foregår analysen gjennom hele forskningsprosessen. Dette betydde ut fra min interesse, bakgrunn og innsikt i prosjektets

tema, at det ikke var mulig å legge fra seg den kunnskapen jeg hadde fått underveis og jeg hadde dermed en del tanker om hva som kunne bli mine hovedfunn (Nilssen, 2012). En utfordring gjennom analysen er ifølge Tjora (2010) å være bevisst på hva som er viktig i empirien, hva er interessant i forhold til det teoretiske rammeverket og hvordan dataene kan analyseres for å gi svar på problemstillingen.

Kvale et al. (2015) sier at den vanligste formen for dataanalyse er å kode eller kategorisere uttalelsene som kommer frem gjennom intervjuet. Ifølge Nilssen (2012) er utfordringen med koding å redusere, forenkle og få mening ut av materialet. Åpen koding handler om å identifisere, kode, klassifisere og sette navn på viktige mønstre i datamaterialet (Nilssen, 2012). Jeg har ikke brukt noe eget dataprogram for å hjelpe meg i denne prosessen. Jeg startet arbeidet med å markere de forskjellige temaene i intervjuene med egne fargekoder i Word (Widerberg & Bolstad, 2001). Jeg valgte også å samle temaene i nye Word dokumenter som jeg for eksempel kalte «Familie», «Overgang» og «Idrettsbakgrunn». Utfordringen jeg møtte på var at etter å ha samlet de ulike temaene, var det flere som overlappet hverandre. Dette er ifølge Nilssen (2012) vanlig, og hun peker på at koding er en frem-og-tilbake prosess med gjentatte gjennomlesninger av materialet for å skape de gode kodene i materialet. Og dette innebærer dilemmaer om hvilken kategori som skal tilhøre hvilket tema.

Hensikten min var å komme frem til de kategoriene som kunne gi svar på problemstillingen. Dette var en krevende prosess hvor jeg hele veien hadde problemstillingen som kompass og prøvde å følge «nålas» avgrensning. Jeg opplevde datamaterialet mitt som rikt og det var derfor vanskelig å vurdere hva som var mest relevant.

3.7 Forskerrollen

Som forsker er det viktig å være sin rolle bevisst og blant annet være klar over hvilken forforståelse man går inn i undersøkelsen med. I den fortolkende tradisjonen, der jeg har definert meg, har jeg vært klar over at jeg hele tiden har vært en del av det jeg har utforsket. Jeg har vært bevisst hvilken forforståelse jeg har hatt, og prøver å gjøre studien mest mulig transparent (Tjora, 2010). Jeg forsøker å legge alle kortene på bordet og gi en detaljert beskrivelse av hva jeg har gjort i forskningsprosessen. På denne måten kan de som leser denne oppgaven sette seg inn i hva denne forskningsprosessen har inneholdt, og gjøre seg opp en mening om funn herfra kan overføres til andre kontekster (Tjora, 2010). Ved å beskrive

detaljert hva jeg har gjort og hvorfor jeg har gjort det, i metodekapittelet, forsøker jeg å gi studien en så høy grad av transparens som mulig. Jeg vil i det videre reflektere over hva som skaper kvalitet i min kvalitative forskning.

3.8 Datas kvalitet

Tjora (2010) presenterer tre begreper som omhandler datas kvalitet; troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. I det videre vil jeg reflektere over mine datas kvalitet med utgangspunkt i disse begrepene.

Troverdighet

Troverdighet eller relabilitet handler om forskningens pålitelighet, og sier noe om forskningen er utført på en måte som skaper tillitt og troverdighet hos de som leser den (Thagaard, 2009). Jeg har på en ærlig og presis måte forsøkt å redegjøre for alle valg som er tatt i innsamlingen og bearbeidingen av data gjennom forskningsprosessen (intervjuprosessen, transkribering og analyse). Jeg er av den oppfatning at det er en styrke at jeg har studert et felt jeg har god kjennskap til. Det har hjulpet meg til å komme i kontakt med gode informanter, og jeg har kunnet stille gode oppfølgings spørsmål. En svakhet kan være at ved å forske på et felt man kjenner godt kan man bli lite kritisk til utøvernes utsagn og slik sett kan det være at enkelte emner som kunne blitt fulgt bedre opp (Thagaard, 2009). En annen faktor som styrker oppgavens troverdighet er at jeg har benyttet meg av lydopptaker, dette fordi de innsamlede dataene dermed blir mer uavhengige fra forskerens oppfatninger (Thagaard, 2009).

Bekreftbarhet

Bekreftbarhet eller validitet handler om gyldigheten av de tolkninger jeg som forsker kommer frem til. For å kunne vurdere gyldigheten er det naturlig å stille seg spørsmålet om de funn man presenterer, representerer forståelsen og oppfatningene til dem man har studert (Thagaard, 2009). For å kunne styrke bekreftbarheten er det viktig at det kommer tydelig frem hvordan forskningen er gjort. Ved at jeg hele veien har redegjort for valgene jeg har tatt, gir jeg andre muligheten til å kunne gjøre seg opp en mening om min forsknings relevans og hvor presis den er (Tjora, 2010).

Overførbarhet

Overførbarhet handler om hvorvidt den forståelsen som kommer frem i studiet er relevant for andre lignende kontekster (Thagaard, 2009). Målet med studien er at den skal kunne ha slik relevans. Slik mener jeg at denne studien bør det være spesielt interessant for fotballklubber, fotballtrenere og fotballspillere i Hedmark og Oppland, for at de skal få mer kunnskap om hvilke betingelser og ressurser som ser ut til å være avgjørende for å bli en toppfotballspiller, og hva lokal og regional tilrettelegging kan bety i denne sammenheng. Den vil også kunne ha overføringsverdi til andre fotballkretser med liknende geografiske og demografiske karakteristika. Det er kanskje heller ikke usannsynlig at den kan ha en viss overføringsverdi til andre idretter, som har en liknende struktur og kultur som fotball.

3.9 Ethiske vurderinger

Undersøkelsen er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) (se vedlegg 2). Jeg har forholdt meg til de etiske retningslinjene jeg har fått av NSD. Kvale et al. (2015) trekker frem spesielt tre etiske refleksjoner som har betydning for kvalitative studier som informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser.

Informert samtykke handler om at de som deltar blir kjent med formål og hovedtrekk i undersøkelsen, samt at de blir kjent med eventuelle risikoer og fordeler ved å delta. Ved å benytte informert samtykke sikrer man seg at informantene deltar frivillig (Kvale et al., 2015). Jeg sørget for informert samtykke fra informantene på følgende måte: Først i forbindelse med epost hvor jeg informerte om undersøkelsen. Her sendte jeg informasjonsskriv og erklæringen om informert samtykke til de aktuelle deltakerne (se vedlegg 3). Enkelte av informantene hadde spørsmål om undersøkelsen, og dermed hadde vi dialog på epost og telefon om dette. Ved intervjuets gjennomføring hadde informantene med seg erklæringen om informert samtykke. Siden informert samtykke innebærer at informantene deltar frivillig, opplyste jeg ved intervjuets start at de har rett til å trekke seg fra undersøkelsen om de ønsker det underveis eller etter intervjuet (Kvale et al., 2015). Alle informantene som ble med på intervjuene skrev under på informert samtykke og deltar i denne undersøkelsen frivillig.

Konfidensialitet handler om enigheten med informantene om hva man kan gjøre med dataene som kommer ut fra deres deltakelse. Dette handler som regel om private data som kan identifisere informantene. Forskere har lovfestet taushetsplikt ovenfor sine informanter (Aase

& Fossåskaret, 2014) og det betyr at forskeren må anonymisere informantene når resultatene presenteres. I denne studien er informantene rekruttert etter geografisk opprinnelse, og er oppvokst i fylkene Hedmark eller Oppland. Dette kan gjøre det mulig for utenforstående å gjenkjenne informantene i studien. For å verne om konfidensialiteten til informantene har jeg laget pseudonymer for hver enkelt, en anonymisering jeg har benyttet gjennom hele studien. Referanser til steder, klubber, personer og andre mulige kjennetegn som kan lokalisere disse er endret. Når det gjelder lydopptak og transkripsjoner lagret jeg disse i tråd med retningslinjer som ble satt av NSD (se vedlegg 2).

Konsekvenser for de utforskede handler i denne sammenheng om at forskeren har et ansvar for å unngå at informantene utsettes for skade eller andre alvorlige belastninger (Thagaard, 2009). I denne studien er det lite sannsynlig at intervjuene og analysen av datamaterialet har ført til skade eller alvorlige bekymringer hos informantene. I denne sammenheng har intensjonen vært å se hvorfor disse utøverne har lyktes. Jeg opplevde gjennomgående at informantene var positive til å fortelle sine historier med tanke på at de følte at de hadde mye kunnskap å bidra med på dette feltet.

4 Analyse

I dette kapittelet presenteres mine funn som belyser ulike handlingsbetingelser som har hatt betydning for toppfotballspillere fra Hedmark og Oppland på deres vei til toppfotballen. Først kommer en presentasjon av rammefaktorer for karriereutvikling i regionen. Påfølgende en presentasjon av kjennetegn ved informantene. Videre kommer en analyse av handlingsbetingelser først knyttet til familien og nærmiljøet, klubb og utviklingsmuligheter. Den siste delen av analysen omhandler de strukturelle rammefaktorer som påvirker toppspillernes handlingsbetingelser og karrieremuligheter, hvor fotballkretsen og utdanningsmuligheter belyses. Talentutviklingsmodellen til Henriksen (2011) vil brukes til å strukturere analysen, hvor jeg først presenterer hvordan handlingsbetingelsene knyttet til mikronivået ser ut, før jeg til slutt ser på handlingsbetingelser på makronivå. Bourdieus teoretiske rammeverk benyttes til å se nærmere på hvordan ulikheter i muligheter mellom kjønn og mellom ulike grupper kan forstås og belyses.

4.1 Rammefaktorer for karriereutvikling i regionen

Når det gjelder organisering av idrettstilbud ved videregående skoler i Hedmark og Oppland finnes det flere tilbud for idrettsinteresserte ungdommer. I tabellen under fremstilles tilbudene. Tabellen gir inntrykk av at tilbudet for idrettsinteresserte ungdommer i Hedmark og Oppland er rikt og mangfoldig. Det er grunnlag for å hevde at kombinasjonsmulighetene for idrett og utdanning er store. Hvordan utøverne opplever dette selv og hva de tenker rundt disse mulighetene er noe analysene mine videre vil gi svar på.

<i>Hedmark</i>	<i>Antall</i>	<i>Oppland</i>	<i>Antall</i>
Idrettsfag	6	Idrettsfag	6
Studiespesialisering med Toppidrett	2	Studiespesialisering med Toppidrett	1
Videregående skole med tilbud om faget Breddeidrett	8	Videregående skole med tilbud om faget Breddeidrett	7
Privat toppidrettsgymnas	2	Privat toppidrettsgymnas	1

(Utdanning.no)

Ser vi videre til hvordan mulighetene for høyere utdanning er i Hedmark og Oppland så må vi se på hvilke utdanningsinstitusjoner som finnes og hvilke tilbud disse har. Ifølge hjemmesiden til Høgskolen Innlandet (2016) er skolens virksomhet fordelt ut over de fem kommunene Hamar, Elverum, Åmot, Stor-Elvdal og Lillehammer. Ifølge utdanning.no har man på Gjøvik høyere utdanning ved to institusjoner i Fagskolen Innlandet og NTNU Gjøvik.

På Kongsvinger finnes det en avdeling av Politihøgskolen (Politihøgskolen, 2009) i tillegg til Høgskolesenteret i Kongsvinger som er en samarbeidsorganisasjon som tilbyr flere studier i byen (Herlyng, 2017). Av idrettstilbud ved disse institusjonene er det kun Høgskolen i Innlandet som tilbyr slike studier. De tilbyr årsstudium idrett, faglærerutdanning i kroppsøving, folkehelse og bachelorutdanning i idrett og studier om trenerrollen. Spesielt er idrettsstudietilbudet stort i Elverum, men det finnes også tilbud på Hamar og Lillehammer (2016).

Ser vi videre på klubbmulighetene i Hedmark og Oppland for å kunne drive med toppfotball (spill i Eliteserien eller Obosligaen menn og Toppserien kvinner), så viser oversikten under hvordan lagene i herrefotballen og kvinnefotballen har vært representert de siste 10 årene. Tabellen er basert på data fra fotballforbundets hjemmeside (NFF, 2017a).

HERRER:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
HamKam	2	1	2	3	2	2	2	2	3	3	3
Kongsvinger	2	2	2	1	2	2	2	3	3	2	2
Nybergsund	3	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3
Elverum	4	4	4	4	3	3	2	3	3	3	2
Raufoss	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	3

KVINNER:	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Fart FL	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Kongsvinger	4	4	4	3	3	2	2	2	2	2	2
Raufoss	3	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3

Som tabellen viser så har Hamar klubben HamKam og Kongsvinger, vært de ledende klubbene på herresiden, mens Fart med tilknytning Øvre Vang like øst for Hamar har vært ledende på kvinnesiden. Klubbene har alle de siste 10 årene representert høyeste nivå i Norge, men likevel ikke klart å komme tilbake på samme nivå etter nedrykk, (HamKam 2008, Kongsvinger 2010 og Fart 2012). Ut fra oversikten ser vi at det har vært muligheter for å kunne spille toppfotball i enkelte perioder på kvinnesiden, mens på herresiden har man hele perioden hatt lag på nivå 2, med unntak for 2014-sesongen hvor ingen lag fra Indre Østland fotballkrets var tilknyttet herrenes to øverste divisjoner.

Når det gjelder organiseringen av spillerutviklingsmodellen til fotballforbundet som gir utviklingsmuligheter til de beste, så omfatter denne, ifølge landslagsskolen (som NFF kaller sin nye spillerutviklingsmodell), spillerutvikling for spillere i alderen 13-16 år (Fotballforbund). Målet til NFF er å identifisere de mest lovende 13-16-åringene og påvirke dem gjennom sine tiltak og videre stimulere dem til å ta med seg kunnskap og ferdigheter

tilbake til klubben. Tiltakene NFF tilbyr gjennom sine 18 kretser er bygd opp etter denne modellen:

Figur 2: Nivåene i landslagsskolen (<https://www.fotball.no/barn-og-ungdom/spillerutvikling/landslagsskolen/struktur-og-rammer/#69709>)

Spillerutviklingsmodellen er hierarkisk bygd opp. Den favner forholdsvis bredt i oppstarten med 13- og 14-åringene, for så å videre spisse tiltakene. Dermed blir færre utøvere selektert til de ulike tiltakene etter hvert som alderen øker.

Videre vil jeg si litt om hvordan de ulike arenaene er bygd opp, og hvordan Indre Østland fotballkrets sin modell ser ut. Sonearenaen er en arena for de mest dedikerte 12-, 13- og 14-åringene i nærområdet (Fotballforbund). I Indre Østland Fotballkrets har kretsen følgende modell for sonearenaen: Det er fire sonelag hvor de er geografisk inndelt i Nord (Lillehammer området og nordover), Vest (Gjøvikregionen), Hamar (Kommunene Stange, Hamar og Ringsaker) og Øst (Østerdalen og Glåmdalen). Guttenes arena fraviker fra jentenes ved at de har egen sone Glåmdal (Glåmdalen) og sone Øst (Østerdalen), noe som jentene ikke har (NFF, 2017b). Kretsarenaen er for de beste av de mest dedikerte 13-16-åringene i kretsen (Fotballforbund). Indre Østland fotballkrets vil da innhente sine spillere til kretslaget i de respektive årgangene fra de ulike sonene. Neste nivå vil være landsdelssamling (det som tidligere het regionsamling), og her vil de spillerne fra 14- og 15-års kretslagene med størst potensial fra landsdelen delta. Indre Østland Fotballkrets hører til region 5, som i tillegg omfatter kretsene Oslo, Østfold og Akershus (Fotballforbund). Talentleir i Stavanger arrangeres for landets beste 14 åringer hvert år for både gutter og jenter, mens Talentleir Porsgrunn er for landets beste og nest beste 15- og 16-åringer på guttesiden. På toppen av

pyramiden finner vi landslagene. Landslagene begynner for 15-åringer og er for landets beste spillere i de respektive årgangene (Fotballforbund).

4.2 Kjennetegn ved informantene

Informantene i denne studien er fire menn og fire kvinner i alderen 18-24 år, som alle sesongen 2017 er aktive fotballspillere i klubber enten i OBOS ligaen, Eliteserien for menn eller Toppserien for kvinner. Alle informantene kommer fra Indre Østland Fotballkrets (Hedmark og Oppland fylke). Informantene begynte med fotball da de var mellom 5 og 7 år og de har alle gjennomført klubbovergang før de kom til Toppfotballen. I dag spiller de i klubber lokalisert på Østlandet.

Videre følger en oversikt over en del av de mest sentrale kjennetegnene hos informantene i denne undersøkelsen.

Pseudonym	Alder	Født kvartal	Oppvekst-sted	Aktivitets-bakgrunn	Hospitering klubb	NFF tiltak	VGS	Høyere utdanning	Nivå 2017
<i>Lage</i>	24	1.	By	Fotball, håndball	Ja	Sone kretslag landslag	Studiespes. m/idrett. 4år. Fag som privatist.	Nei	Tippeliga
<i>Berger</i>	23	3.	By	Fotball, håndball	Ja	Sone kretslag	Stuidespes. m/idrett. 4år.	Enkelte fag.	Tippeliga
<i>Dyre</i>	19	3.	Bygd	Fotball, ski	Ja	Sone kretslag landslag	Toppidretts-gymnas	Nei	OBOS
<i>Esten</i>	23	1.	Bygd	Fotball, ski	Ja	Sone	Idrettsfag 2 år, 1 år Toppidretts-gymnas	Profesjons-utdanning	OBOS
<i>Oliv</i>	19	4.	Bygd	Fotball, ski	Ja. Spilt med gutter	Sone kretslag landslag	Idrettsfag 2 år, 1 år Toppidretts-gymnas	Profesjons-utdanning	Toppserien

<i>Solvår</i>	19	2.	By	Fotball, håndball, ski	Ja, med gutter i klubben	Sone krets- og landslag	Idrettsfag	Fremdeles VGS.	Toppserien
<i>Gine</i>	23	3.	By	Fotball, karate	Nei. Spilt med gutter	Sone krets- og landslag	Studiespes. med idrett	Bachelor	Toppserien
<i>Minda</i>	19	3.	By	Fotball, håndball	Ja. + Spilt med gutter	Sone krets- og landslag	Toppidretts- gymnas	Profesjons- utdanning	Toppserien

Hvis vi ser litt nærmere på informantenes bakgrunn, ser vi at de ikke følger helt den typiske fordeling når det gjelder relativ alderseffekt i profesjonell herrefotball i Norge, hvor det er en overrepresentasjon av spillere som er født i 1. kvartal i seleksjonsåret (W. Helsen et al., 2012). To av de mannlige informantene her er født i 1. kvartal, mens de to andre er født i 3. kvartal. De kvinnelige informantene fordeler seg annerledes, og følger mønsteret som Delorme et al. (2010) skisserer i deres studie av franske kvinnelige seniorspillere, som viser seg å være født i 2. og 3. kvartal.

Når det gjelder sted, så kommer 5 av informantene fra byer i enten Hedmark eller Oppland. Byene i Indre Østland fotballkrets kjennetegnes ved at de er kommuner med et innbyggertall mellom 15 000 og 30 000 innbyggere. Ifølge Skulstad og Norges (2011) vil utøvere fra slike byer kunne stille sterkere enn jevnaldrende fra veldig små kommuner eller veldig store byer. 3 av informantene kommer fra mindre steder. Disse stedene er små, og som nevnt er det en tendens til at utøvere som når elitenivå i mindre grad kommer fra veldig små steder (Baker et al., 2009). Men hvordan disse nærmiljøene og klubbene oppleves som utviklingsarenaer for fotballtalenter vil spillerne selv gi oss mer innsikt i.

4.2.1 Handlingsbetingelser knyttet til familien, klubben og nærmiljøet (mikromiljøet)

Denne delen av analysen vil omhandle mikromiljøet rundt informantene (Henriksen, 2011). Jeg fokuserer på hvordan utøvernes idrettserfaringer, familien, klubb og nærmiljøet i oppvekstårene har påvirket mulighetene til en karriere i toppfotballen. I analysen brukes tidligere forskning og Bourdieus teorier til å forstå hvordan disse har blitt gode og hvordan deres karrierer er preget av ulike vilkår. Særlig gjelder dette ulike muligheter knyttet til kjønn. Kjønnsperspektivet er forsøkt gjennomgående integrert i analysen.

Karriereutvikling og idrettserfaring

Datamaterialet kjennetegnes ved at informantene har vært aktive i flere idretter i barneårene og begynnelsen av ungdomsårene. Dette samsvarer med tidligere forskning på eliteutøvere (Carlson, 2007; Soberlak & Cote, 2003). De fleste har vært aktive i sine idretter i mange sesonger. Av idretter så er det håndball og ski som har vært idrettene de har drevet med ved siden av fotball. Hvordan kombinasjonen av de ulike aktivitetene har fortonet seg varierte noe, men noe som kjennetegner aktivitetsmønsteret er at aktivitetene er sesongbetonte. Håndball og ski er idretter som normalt har vinterhalvåret som sin sesong, mens fotball har sommerhalvåret – og det er dette som har vært kombinasjonen. En av utøverne snakket om dette slik:

[...]Jeg spilte håndball fram til 14-15. Det var et godt lag. [...]På vinter var ski en fin idrett å kombinere med. Så det er jeg glad for at jeg gjorde. (Lage)

Å ha en forholdsvis allsidig bakgrunn, slik det uttrykkes her, stemmer godt med tidligere forskning (Gilberg & Breivik, 1998). Likevel trekkes det frem at da de gikk på barneskolen var aktivitetene forholdsvis likt fordelt, men senere brukte de betydelig mer tid på fotballen.

De fleste forteller at de begynte å spesialisere seg i fotball i 14 – 15 års alderen. De valgte i denne perioden å slutte med andre idretter, noe som også er i tråd med andre undersøkelser på feltet (Soberlak & Cote, 2003). Prosessen med å velge fotball som satsningsidretten virker å ha kommet naturlig, da alle legger stor betydning i at fotball hele veien var det morsomste. Interessant er det å se at jentene velger å kutte ut de andre idrettene tidligere enn guttene. En av dem uttrykker dette slik:

Jeg likte veldig godt å spille håndball. [...]Men det var vel tidligere, jeg tror jeg ble dratt mot fotball i og med at det var tidligere sånne kretssamlinger. Jeg ble liksom dratt inn der tidligere og jeg har alltid spilt mer fotball. (Minda)

Flere av jentene trekker frem at en faktor som gjorde at de satset på fotball i denne alderen var at de ble dratt inn i spillerutviklingsprogrammet til fotballforbundet. Guttene legger ikke like stor betydning på dette. Dataene tyder på at guttene har vært mer bevisst på at det er fotball som er deres idrett, og legger ikke mye vekt på at de skulle ha satset på andre idretter. Dette kan ses i sammenheng med fotballfeltets doxa (Jenkins, 1992; Eivind Skille, 2014; Skogvang, 2014), hvor guttene uttrykker at deres situasjon har vært at det alltid var et attraktivt lokalt fotballtilbud for dem. Dette antyder at tilbudene i gutte/herrefotballen tas for gitt og at

mannlige fotballspillere får mer status og større ressurser enn sine kvinnelige kollegaer, og derfor blir fotball en idrett det er attraktivt og selvfølgelig å satse på. Fordi tilbudet er dårligere for jentene, blir det mindre attraktivt for dem og kanskje derfor ikke en mer naturlig karrierevei enn andre idretter. Guttene kan hele veien ha drømmen om å bli toppspiller i fotball, siden dette er mulig for dem på en annen måte blant annet gjennom ulikheter i fordeling av ressurser (Hjelm, 2011).

Når det gjelder utviklingsprosessen mot toppfotball peker datamaterialet på at de fleste følger det som kalles «deliberate practice» og dens tre faser for idrettsutvikling (Ommundsen, 2011). Den første fasen, *allsidighetsfasen*, omfatter utøverne da de er mellom 7 og 12 år. I denne perioden fremhever informantene at de var veldig aktive og holdt på med mye lekpreget fotballaktivitet. En av de sa det slik:

Vi spilte veldig mye på skolen da. [...] Vi var en gjeng som møttes før skolen og spilte en halv time, spilte i alle friminutter..., så det det ble jo en del. (Oliv)

I den andre fasen som kalles *begynnende spesialisering*, som omfatter 12-15 års alderen, pekes det på at fokuset endret seg. Flere forteller om mer organisert trening og endringer i treningsinnholdet. Blant annet ble innholdet mer målrettet, mer konkret om hvordan man skal spille og hva man skal bli god på. De opplevde at egentrening og leken utenfor den organiserte treningen måtte justeres til å bli mer effektiv og mer målrettet.

[...]Nei, det var jo litt annerledes. Det ble jo litt mer fokus på posisjoner og formasjoner da. Ja, det var jo litt nye ting å forholde seg til da. Offside. [...] Jeg ble jo litt omskolert til venstre back i starten. (Oliv)

Den tredje fasen, *investeringsfasen*, er fra man fyller 16 år og fremover. Her rettes fokuset mot prestasjoner og man arbeider mer målrettet. Informantene ser også ut til å oppleve det slik. I denne perioden var alle tilknyttet miljøer rundt voksenfotballen. Jentene var i enten 1. divisjon eller Toppserien, mens guttene stort sett var i 2. eller 3. divisjon. Flere opplevde at man jobbet målrettet med ulike detaljer i spillet for å utvikle ferdighetene og prestasjonene.

Jeg tror spillerutvikleren hadde stor betydning. Han så liksom ikke på det store bildet, men han så liksom på sånne små, små detaljer hele veien. Vi kunne liksom jobbe med en type vending i en måned. (Berger)

Datamaterialet peker på at denne tilnæringsmåten i utvikling av fotballferdigheter, har vært den rådende i de klubbene informantene har vært i i denne perioden. Det kan virke som om

fotballklubbene i Hedmark og Oppland har praktisert en form for «deliberate practice» når de har jobbet med unge fotballspillere. Datamaterialet tyder dessuten på at informantene har lagt ned betydelig antall timer med fotballaktivitet i barne- og ungdomsårene.

Familiens ressurser og tilrettelegging for karriereutvikling

Datamaterialet viser at informantene kommer fra familier som har stor interesse for idrett og fotball. Det er også felles for de fleste at begge foreldrene har vært positive bidragsytere til deres idrettsdeltagelse i oppveksten, og stilt opp på ulike måter, noe som også tidligere forskning påpeker er viktig for å bli en god idrettsutøver (Abernethy et al., 2009; Carlson, 2007).

Informantene uttrykker at de kommer fra veldig idrettsinteresserte familier. Det pekes på at idrettsinteressen er stor, og at mange foreldre har en aktiv bakgrunn selv og at idrett har vært en hovedinteresse i familien.

Vi er en veldig idrettsinteressert familie. Pappa har holdt på med flere forskjellige idretter. [...] Og hopp spesielt. Han holdt på med hopp og litt turn og har vært flink i idretten sin. [...] Også mamma har spilt fotball, men det var liksom ikke på like høyt nivå. (Gine)

Dette tyder på at informantene har vært omgitt av foreldrenes 'idrettshabitus' og 'fotballhabitus', og dette har gjort at å drive med idrett har vært en naturlig ting (Aakvaag, 2008; Wilken, 2011). De ble altså tidlig sosialisert inn i idrettskulturen og de dominerende væremåtene som gjelder her. Det kommer også frem av enkelte at det ikke nødvendigvis bare er den nærmeste familien som bidro til en slik idrettshabitus. Også naboer og jevnaldrende venner nevnes som viktige aktører i denne sammenheng.

Når det gjelder fotball peker de fleste på at minst en av foreldrene har en relasjon til fotball. Likevel har ingen av informantene tidligere toppfotballspillere til foreldre. Dette tyder på at de fleste foreldrene besitter høy kulturell kapital i fotballfeltet (Danielsen & Hansen, 1999) og behersker de dominerende kodene innenfor denne arenaen. Blant annet så forteller informantene hvordan foreldrene påtok seg mange verv og roller innen fotball. Mange uttrykker at spesielt fedrene har bidratt med alt fra lagleder, trener, styreverv og i tillegg arrangert egentreninger for sine barn.

Pappa fulgte meg opp mye på fotballen. Og det var egentlig, helt fra starten [...] Pappa var flink til å følge opp, og han hadde faglig sett, en del å komme med, eller mye å komme med, som gjorde at vi fikk bra skolering tidlig. Samtidig [...] så stilte han ganske tøffe krav. Så jeg lærte meg på et vis å håndtere det da. For når man kommer opp i voksenfotballen, så er det ikke noe kjære mor. (Lage)

Det at foreldrene sitter inne med mye kunnskaper om hva som kreves for å utvikle ferdigheter i fotball, og hva som kreves for å nå opp, kan tolkes som mange av de hadde mye symbolsk kapital eller fotballkapital å formidle videre (Danielsen & Hansen, 1999; Skogvang, 2014). Likevel var det ikke alle som hadde samme utgangspunkt. En av informantene legger vekt på at han kommer fra en skifamilie og foreldrene ikke hadde noen stor interesse og kunnskap om fotballarenaen. Likevel vektlegger han at disse har støttet han og fulgt han opp på mange andre måter i hans fotballkarriere.

De har jo kjørt meg overalt. Aldri vært noe problem egentlig. [...] Aldri hatt noen i familien som trenere. Men jeg har hatt lagspillere i hagen med pappa og sånn, det har jeg. (Dyre)

Den økonomiske kapitalen virker ikke å ha vært en begrensende faktor for informantenes karriereutvikling i oppveksten. Blant annet ser det ut som alle familier har hatt bil og barna har blitt kjørt til treninger. Det fremheves at dette har vært særlig viktig for de informantene som var bosatt på bygdene, og som var helt avhengige av dette for å kunne delta i organiserte fotballaktiviteter i mer sentrale strøk. En av disse fremhever denne betydningen slik:

Nå er det sånn at hjemplassen min er en kjøretur unna (fotballtreningen). [...] Mamma og pappa har vært klar over at det ikke er min feil at vi bor et stykke unna, så da har det selvfølgelig vært å kjøre hvor enn det skulle trenes. [...] Har liksom aldri vært noe problem. (Esten)

Dette var også et tema for jentene da de begynte å hospitere med toppserielag i Osloområdet. I disse periodene ble de enten kjørt eller tok toget for å komme seg på trening, og foreldrene støttet opp om dette med bil og/eller penger. Det kan tolkes som om økonomi ikke har vært noen hindring for informantene, mens de bodde hjemme. Familiene ser ut til å ha hatt tilstrekkelig økonomisk kapital til å skape optimale betingelser for at barna skulle kunne utvikle seg som fotballspillere. Informantenes fortellinger viser også at foreldrene har hatt økonomi til å bidra til at flere har fått muligheten til å ta videregående utdanning på toppidrettsgymnas. En av disse beskriver støtten fra foreldrene slik:

Det er jo det at de har vært der for å realisere mine drømmer da. For eksempel da jeg flyttet for å gå 3. året på videregående hadde jeg jo ikke klart meg økonomisk, så de har liksom alltid bidratt med hva de kan. Dette har vært både oppmerksomhet og økonomi ...og tid da, for at jeg skal kunne bli så god som mulig. (Esten)

Dette utgangspunktet viser at tilstrekkelig økonomisk støtte fra foreldrene ser ut til å være en viktig handlingsbetingelse for å bli toppspillere i fotball og særlig gjelder dette for flere av mine informanter som kommer fra steder hvor en må pendle for å kunne utvikle seg som fotballspiller. Tilstrekkelig økonomisk kapital ser dermed ut til å være både en inngangsbillett og en viktig ressurs for å kunne nå opp i toppfotballfeltet for spillere fra Hedmark/Oppland. Når vi i tillegg er klar over at informantene har deltatt i flere idretter, så vil det også være et funn som sier noe om at økonomi ikke ser ut til å være en begrensning. Det å være aktiv på flere arenaer fører også med seg større kostnader i form av utstyr og kontingenter.

Handlingsbetingelser knyttet til sted og nærmiljø:

Når jeg snakker om sted her, referer jeg hovedsakelig til oppvekststedet til informantene. Informantene fremhever alle at de har hatt god tilgang på anlegg og arealer, hvor de har kunnet drive med fotball, egentrening og lek gjennom oppveksten. De legger vekt på at de har vært mye på stadion, i ballbingen i nabolaget eller på banen på skolen. En av de uttrykker dette slik:

Det var jo så fort vi hadde fri å komme seg på bana. Ta med seg ball og nistepakke og være der hele dagen. (Berger)

Det tyder på at tilgangen på fotballarenaer har vært god og dette fremheves som en viktig betingelse for karriereutvikling også i andre undersøkelser (Carlson, 2007). Flertallet peker på at den aktiviteten de har brukt mye tid på er løkkefotball. Et funn viser at det er en tendens til at jentene og guttene hadde noe ulike muligheter. Det var ikke like lett for jentene å finne seg et miljø som spilte mye fotball, derfor spilte de kvinnelige informantene ofte med guttene. En av disse mente at det hadde hatt betydning for hennes utvikling som fotballspiller:

Jeg var veldig interessert (i fotball), og så spilte jeg mye sammen med de beste gutta på fritiden. Møttes på bana og, det var veldig mye sånn løkkefotball. Så jeg føler egentlig at det har hatt en del å si for meg. (Gine)

Flere av de kvinnelige informantene forteller at de var en del av guttemiljøet i klubben. Dette synes å ha bidratt til at de har fått en annen sosialisering enn hva som er tradisjonelt for jenter, og gjennom dette utviklet en fotballhabitus mer i tråd med guttenes og den habitusen som regnes som den doxiske (Bourdieu, 2000). De kvinnelige informantene uttrykker at de opplever at dette har vært veldig nyttig for dem i deres karriereutvikling. Gjennom å være med guttene ble de stilt overfor større krav. En annen av de kvinnelige informantene peker i denne sammenheng på at broren var viktig for hennes utvikling, når det ikke var andre jenter å spille med:

Var litt på løkka, men egentlig så har jeg drevet på mest alene. Og med broren min egentlig. For det er ikke så mange jenter som driver så mye på løkka. (Solvår)

Dette antyder at gutter og jenter har ulike handlingsvilkår for å bli toppspillere. Dermed utvikler de også en ulik «fotballhabitus» gjennom at de ofte sosialiseres inn i fotballen på ulike måter. Dette viser at kjønnskapital er en viktig symbolsk kapital i fotball allerede i oppveksten (Bourdieu, 2000). Det virker som det er mer naturlig for gutter å leke sammen på fotballbanen enn det er for jenter, noe som skaper ulike forutsetninger for å bli gode fotballspillere. Samtidig ser vi at de jentene som ønsker å spille fotball søker til guttemiljøet. Det gir dem muligheter til å tilegne seg andre ferdigheter enn det andre jentespillere har muligheten til. Utfra datamaterialet kan det se ut som dette på mange måter er en forutsetning for å utvikle seg som fotballspiller for jenter, og da særlig for dem som kommer fra små steder der det ikke finnes organisert trening for jenter i tidlig alder.

Idrettstilbudet på hjemplassen er ofte en viktig forutsetning for å kunne utvikle seg som fotballspiller. Her peker datamaterialet på at de som kommer fra bygdene opplever et mindre attraktivt idrettstilbud og at deres karrierevei i barne- og ungdomsårene ble gitt utfra hjemplassens begrensede fotballtilbud. Flere forteller at de måtte til nabobygden for å finne lag å spille på.

Jeg spilte barnefotball på hjemplassen min. [...]Jeg starta med 11'er ett år før jeg egentlig skulle. Så vi spilte ett år med de, det var et samarbeidslag i nabobygda. Før jeg da gikk til den store breddeklubben i kommunen. (Esten)

Spesielt overgangen til ungdomsfotballen viser et tydelig mønster i overgangene. Her viser det seg at det er etablert flere faste overgangsmønstre. Dette er at de små klubbene i bygdene sender sine spillere til kommunens største breddeklubb, som har ansvar for ungdomsfotballen. På steder der man ikke har blitt enig om disse overgangsmønstrene, står spillerne fritt til å

velge hvor de skal gå. Slik opplevde Oliv det da hun måtte bestemme seg for hvor hun skulle fortsette da hun gikk over til ungdomsfotball.

Nei, det var vel egentlig for at broren min og en venn begynte på det laget ... at jeg også prøvde meg der. (Oliv)

Det var et utradisjonelt valg på flere måter. Klubben hun gikk til var den store lokale klubben på herresiden, som er lokalisert i nabokommunen. Denne klubben har ingen jentefotballavdeling, så hun skulle spille med guttene. Dette viser også hvordan jentenes handlingsbetingelser er langt mer krevende – og de er ofte tvunget til å ta utradisjonelle valg for å hevde seg på mannsdominerte arenaer (Hovden, 2000). Dette betydde likevel paradoksalt nok at hun fikk gode utviklingsmuligheter siden hun fikk trent med de beste guttene i kommunen.

En annen faktor, som mange av guttene fremhever, er at de har vært en del av et veldig godt «kull» eller «god årgang» i sitt lokalmiljø. Det betydde at det var flere som kom opp på samme tid med både engasjementet til å trene mye og med gode ferdigheter. En av de fortalte om det slik:

Vi hospiterte hele tiden, men vi fulgte også det årstrinnet vi var på. Vi fulgte det hele veien, for vi var ganske ålreit årstrinn. Så vi dro rundt på eliteturneringer og møtte ålreit motstand. (Berger)

Dette betyr at hvordan klubben tilrettelegger har stor betydning. Jeg skal i det videre utdype mer hvordan klubbene skaper betingelser for en karriereutvikling for talentfulle spillere.

Utviklingsmuligheter og betingelser knyttet til klubb og klubbstruktur

Mønstrene i typer klubbovergang som uttrykkes i datamaterialet, har jeg systematisert i en oversikt som presenteres på neste side. Jeg har her systematisert de overgangene som spillerne foretok, før de tok steget opp på toppnivå i norsk fotball. Formålet med oversikten er å vise hvordan overgangsmønstrene har vært for disse talentene fra Indre Østland Fotballkrets gjennom deres karriere.

Pseudonym	1. klubb	2. klubb	3. klubb	4. klubb	5. klubb
<i>Lage</i>	Stor lokal breddeklubb (barnefotball til senior 3.div)	Lokal 2.div klubb	Tippeliga	Lokal 2. div klubb	Tippeliga
<i>Berger</i>	Breddeklubb	Lokal 2.div klubb	Tippeliga		
<i>Dyre</i>	Liten breddeklubb (barnefotball)	Større breddeklubb (ungdomsfotball)	Lokal 2.div klubb (rykket opp til 1.div)		
<i>Esten</i>	Liten breddeklubb (barnefotball)	Større breddeklubb (ungdomsfotball til 3.div senior)	Junioravdeling tilknyttet Tippeligaklubb	Lokal 2.div klubb (rykket opp til 1.div)	
<i>Oliv</i>	Liten breddeklubb (barnefotball)	Stor lokal breddeklubb med topp herre (ungdomsfotball)	Lokal 1.divisjon klubb kvinner	Toppserien	
<i>Solvår</i>	Stor lokal breddeklubb (barnefotball til senior 3.div)	Lokal 1. divisjon klubb kvinner	Toppserien		
<i>Gine</i>	Stor lokal breddeklubb med topp herre (barne- og ungdomsfotball)	Lokal breddeklubb med jentelag (ungdomsfotball)	Junioravdeling tilknyttet Toppserieklubb	Lokal 1. divisjon klubb kvinner	Toppserien
<i>Minda</i>	Stor lokal breddeklubb (barnefotball til 1. div kvinner)	Toppserie			

Slik oversikten viser, så har alle gjennomført en eller flere klubboverganger før de har tatt steget opp i toppfotballen, noe som er vanlig i prosessen for å bli toppspiller (Haulan & Sæther, 2011). Det som likevel er noe uvanlig er at ingen av informantene i datamaterialet var en del av en toppfotballklubb da de var 15 år (Haulan & Sæther, 2011). Hva kan være årsaken til dette? En forklaring kan være at spillere bosatt i Hedmark og Oppland ikke har hatt et reelt toppfotballtilbud i den perioden de var i den alderen. Et annet interessant funn er at de av informantene som har nådd elitenivå, ikke kommer fra barne- eller ungdomsavdelingen i de klubbene som har vært en del av toppfotballen de siste 10 sesongene. De kommer derimot opp fra breddeklubber uten direkte tilknytning til toppfotballen.

Datamaterialet peker også på at det byttes klubb for å ta et nytt steg i karrieren. Mønsteret viser at det byttes fra en klubb i lavere divisjon, til klubb i en høyere divisjon. Informantene forteller at disse byttene har vært viktige, og hjulpet dem på veien mot toppfotballen.

Vi spilte om opprykk det året, til 1. divisjon. Men så fikk vi ikke til det. Så da ble vi i 2. divisjon, og da for utviklingen min måtte jeg opp et nivå og da var det den 1. divisjonsklubben som var naturlig siden det var den som lå nærmest. Da gikk jeg dit, 16 var jeg vel da. (Solvår)

Dette er i tråd med tidligere forskning på klubboverganger blant unge fotballspillere (Bergsgard, 2003). Flere trekker frem at det betyr å komme til en klubb med et proffere opplegg, dyktigere trenere, bedre lagkamerater og et høyere nivå i kamphverdagen.

Det var mer profesjonelt. Og man følte jo at, intensjonen var jo å bli rekruttert inn til et A-lag da. [...] Så sånn sett var det mer profesjonelt at man merket at det var mer fotballforståelse i det fra begge parter. Både fra trenerne og spillerne. (Gine)

Bakgrunnen for byttene er imidlertid ulike. I barne- og ungdomsfotballen handlet byttene, som nevnt tidligere, mest om det å gå til en klubb som hadde et passende tilbud for aldersgruppen. I overgangen mellom ungdomsfotball og voksenfotball er det også andre mekanismer og vilkår som påvirker overgangene, noe vi vil se nærmere på i det videre.

Datamaterialet viser at de jentene som spilte med guttene i ungdomsfotballen, opplevde overgangen til kvinnefotballen på to måter. Den første handlet om at det på et tidspunkt oppsto en situasjon, der guttenes fysiske forutsetninger oppleves som en begrensende faktor for deres utvikling. Det at guttene både blir raskere og sterkere gjorde at det ble et gap der utfordringene ble større enn de klarte å mestre.

Ja, det ble jo litt sånn som jeg følte [...] Jeg følte at jeg hang litt etter gutta, for de begynte å bli store og raske [...] Det var da vi begynte med guttefotball. Da skulle vi spille med de som var ett år eldre igjen. (Oliv)

En annen av jentene, Minda, mente at hun ble tvunget over til kvinnefotballen:

Jeg fikk i hvert fall ikke lov til å spille med guttene da. Så da trente jeg litt med guttene, men gikk over til damelaget. (Minda)

Det som også er situasjonen her er at klubben skiller mellom topp- og breddefotball. I breddedelen av klubben er kvinneavdelingen plassert. I toppfotballdelen er det kun juniorlag og seniorlag for herrene. Minda opplevde at hun var god nok til å spille kamper med juniorlaget for herrer, men fikk ikke lov fordi hun er kvinne. Dette viser hvordan flere av kvinnespillerne ble diskriminert i klubbssystemet i Hedmark/Oppland. Det viser hvordan det å

være kvinne betyr mindre fotballkapital, og hvordan det blir naturlig gjort at toppfotball handler bare om menn (Bourdieu, 2000; Skogvang, 2014). Det er også et eksempel på hvordan kvinner opplever symbolsk vold i fotball, siden det verken må forklares eller rettferdiggjøres at kvinner ikke er en del av toppfotballen i klubben, og at det aksepteres at det bare er sånn (Danielsen & Hansen, 1999).

De fleste jentene opplevde likevel overgangen til kvinnefotballen som positiv. Alle begynte etter hvert på lokale 1. divisjonslag. De opplevde at disse lagene hadde et godt støtteapparat og at treningen var mer spisset inn mot det å prestere i de kampene som skulle spilles. Samtidig var ikke overgangen like smertefri for alle. Det å skulle spille med jenter ble en stor overgang for noen. Overgangen fra guttefotball til jentefotball var på flere måter utfordrende:

Det husker jeg veldig godt, flere episoder. Jeg var jo veldig teknisk og sånn ... så hvis jeg gjorde et eller annet så var det liksom sånn: «du trenger ikke vise deg fram» liksom [...]. Det var ikke sånn blant guttene. Da jeg begynte å spille sammen med jentene, så ble det jo veldig sånn at man skal liksom ikke vise seg fram da. (Gine)

Dette antyder hvordan symbolsk vold i fotball utøves, ved at den også aksepteres blant dem som utsettes for den (Danielsen & Hansen, 1999). Vi ser hvordan jentene selv bidrar til å opprettholde mannsnormen som den dominerende i fotballfeltet. Som i andre undersøkelser (Hjelm, 2011; Skogvang, 2014) ser det ut som kvinnelige medspillere deler en oppfatning om at kvinner som kjønnskategori blant annet har dårligere fotballferdigheter enn menn. Datamaterialet her viser hvordan kvinner både har færre og mindre attraktive muligheter sammenlignet med menn, og det aksepteres i miljøet, og hvor ferdigheter og forventninger følger den mannlige normen. Dette er et eksempel på hvordan mannlig dominans som maktrelasjon stadig utfoldes i fotballfeltet (Bourdieu, 2000). Det som likevel er interessant i denne sammenheng er at den eneste spilleren som har hatt en spesialtilpasset treningshverdag med spillerutvikler tett på seg i klubb, er en kvinne; Solvår. Det er flere grunner til dette, men det viser at det finnes klubber som også ser potensiale ved å satse på gode kvinnespillere og prøver å bryte ned doxaen at kvinnelige fotballspillere ikke kan regnes som toppspillere.

Men hvordan er det klubbene har prioritert de spillerne som utvilsomt har vært for unge talenter å regne? Datamaterialet viser at dette varierer. Blant annet har klubbene prioritert guttene fremfor jentene. Som kjent så har flere av jentene spilt med guttene, men det har vært på guttenes premisser. Det virker som om det er den prioriteringen klubbene primært har

gjort i forhold til jentenes utvikling. Når det gjelder guttene så har klubbene gjennomført flere utviklingstiltak. Det trekkes frem at guttene har deltatt på talentturneringer, spillerutviklingsgrupper og hospiteringsordninger for å nevne noe.

Vi spilte vel, det var vel ganske tidlig, jeg husker ikke helt alder, men da var vi meldt opp en klasse over husker jeg. [...] Og så var det noe som ble kalt SUG-grupper. Spillerutviklingsgruppe. [...] hvor de beste da hadde egne økter. (Lage)

Dette kan ses i sammenheng med at når menns fotballprestasjoner anerkjennes høyere og verdsettes mer enn kvinners, fører det også med seg en større tildeling av ressurser til menn, ofte begrunnet med at de har større behov (Hjelm, 2011; Skogvang, 2014). Det gir kjønnene ulike muligheter til å kunne utvikle sitt potensiale. Dette viser igjen hvordan den maskuline dominansen i fotballfeltet gjør det naturlig og selvfølgelig å prioritere de mannlige talentene (Bourdieu, 2000).

4.2.2 Strukturelle ramme faktorer som påvirker toppspillernes karrieremuligheter (makromiljøet)

Denne delen av analysen vil omhandle makromiljøet rundt informantene (Henriksen, 2011). Fokus i denne sammenheng har jeg på utdanning (videregående utdanning, høyere utdanning), fotballkretsens og fotballforbundets spillerutviklingsmodell.

Handlingsbetingelser knyttet til videregående utdanning

Datamaterialet kjennetegnes ved at informantene har fullført videregående skole og har med det fått studiekompetanse. Utdanning har vært viktig for informantene, samtidig som idretten har stått sentralt, siden alle har tatt idrettsrelaterte studieretninger. De har gått toppidrettsgymnas, idrettsfag eller studiespesialisering med valgfag idrett. Dette samsvarer med tidligere forskning (Sæther, 2013).

Når det gjelder valg av studieretning, så er det variasjon i datamaterialet. De fleste begynte på en fylkeskommunal videregående skole, mens to av informantene begynte på private toppidrettsgymnas. De to sistnevnte var veldig tilfreds med de rammevilkårene de fikk her:

Jeg følte at skolen var veldig bra. Med mer individuelt på morgenen. Da kunne du få undervisning og sånne ting som vi misset da. Det var utrolig bra med skolen. Veldig bra opplegg. (Dyre)

Slike opplevelser stemmer med andre norske undersøkelser (Gilberg & Breivik, 1998). Det at disse informantene måtte trene på dagtid eller måtte pendle til trening på formiddagen løste seg med at skolehverdagen var lagt opp fleksibelt og det ble påpekt at skolen var løsningsorientert. Det viste seg at det ikke bare var de private idrettsgymnasene som opplevdes som fleksible og løsningsorienterte. Informantene som gikk på fylkeskommunale videregående skoler opplevde at det var mange muligheter for å få utdanningsløpet til å gå i hop med satsing på fotball. Noen kontaktet rådgiver ved skolen og fikk utsatt fag gjennom å ta et fjerde skoleår:

Han foreslo da å bare droppe noen fag det året. ...to eller tre fag som kolliderte. Da la vi de på 4. året. Så jeg endte opp med 2-3 fag mindre hvert år. [...] Det var liksom det som gjorde at jeg kunne drive med fotball på det nivået jeg gjorde. (Berger)

Slike løsninger forekommer også i andre studier (Christensen & Sorensen, 2009), og fører til at utøverne opplever mindre stress i hverdagen. Andre påpekte at de fikk tilpasset skolehverdagen i forhold til hvordan hverdagen i klubb så ut. Det var derfor ingen som uttrykte at de opplevde studiene som forstyrrende for satsingen på fotball mens de gikk på videregående skole. Det kom frem at de som gikk på toppidrettsgymnas fikk en mer fleksibel og individuell effektiv tilpasning og at trenerne var bedre kvalifiserte. En uttrykte det slik:

Det var et mye proffere opplegg hva gjelder kunnskap til trenerne. [...] Jeg føler at de er veldig flinke til å se hver enkelt spiller og legge opp øktene. (Esten)

Dette kan tolkes som at mulighetene til å planlegge skoleåret rundt idretten er større ved et toppidrettsgymnas. Og at de som jobber der har mer idrettskapital og fotballkapital enn de som jobber ved de fylkeskommunale videregående skolene, og dermed blir utviklingen mot en fotballkarriere mer spisset. Materialet viste ingen forskjell på guttenes og jentenes vurderinger knyttet til dette.

Toppidrettsgymnasene krever også at utøverne har bedre fotballkapital for å kunne gi dem tilgang til et slikt utdanningsløp. I tillegg må de ha tilgang til mer økonomisk kapital siden slike studier ikke er gratis. Elevene må betale skolepenger for å kunne gå på slike studier. Om man i tillegg bor på mindre steder i regioner som ikke har slike utdanninger, må man flytte for å få dette tilbudet. Dette øker kravene til økonomisk kapital betraktelig. Det betyr at de utøverne som er aktuelle for slike studier må ha flere typer kapital for å kunne realisere en karriere som toppspiller. En av utøverne påpekte at fordi han hadde stor fotballkapital, ble han sponset for å gå på toppidrettsgymnas:

Jeg var der på møte og de ville at jeg skulle starte. Så da fikk jeg det sponset. (Dyre)

Dette kan ses som et eksempel på at utøvere som har høy symbolsk kapital i fotballfeltet, prioriteres ved slike skoler. Det kan tolkes som at det er viktig for skolen å ha de beste utøverne i sine rekker med tanke på at de også kan styrke sin posisjon på utdanningsmarkedet ved å markere seg som en skole som dyrker fram utøvere på elitenivå.

Datamaterialet viser likevel at de fleste informantene bodde hjemme i perioden de gikk på videregående skole. Dette tyder på at mulighetene for å kombinere videregående opplæring med satsing på fotball er stor i Hedmark og Oppland, noe også utdanningstilbudet

dokumenterer (Utdanning.no). Det var bare to som flyttet ut av regionen fordi de ønsket å ha et bedre kombinert utdannings- og fotballtilbud på enn det som var mulig i regionen.

Handlingsbetingelser i høyere utdanning

Når det gjelder høyere utdanning viser intervjuene store sprik mellom kjønnene. Som oversikten innledningsvis viste, har tre av de fire kvinnene startet på eller fullført høyere utdanning. En av dem, Solvår, går fremdeles på videregående skole, men sier hun vil begynne på studier til høsten. Av de mannlige utøverne er det derimot bare en som er i gang med høyere utdanning. Hva kan være grunnen til at det er slik?

De mannlige spillerne legger stor vekt på at fotball er jobben deres. De er opptatt av at et eventuelt studium ikke kan gå på bekostning av fotballen. Samtidig er det bred enighet blant spillerne at mulighetene for å studere absolutt er til stede. En av dem sa det slik:

Jeg tror det fint lar seg gjøre. Du har mye fritid som fotballspiller. (Berger)

Dette er en tendens som også bekreftes i tidligere forskning (Gilberg & Breivik, 1998). Det at herrene har fotball som jobb, gjør nok at behovet for å ta utdanning blir mindre. Samtidig har de tid til å ta utdanning, men det krever at de ønsker det. Flere legger vekt på at de på sikt ønsker dette, men ser utfordringer i hvordan de samtidig kan klare å være fulltidsfotballspiller. Flere av informantene har tanker om hvordan det kan la seg løse:

Da er det viktig at man får en mai måned med en litt slakkere eksamensperiode da. [...] At det er mindre obligatoriske ting som man må være med på, for det er ofte det som er utfordringen. (Lage)

Bergsgard (2003) sin studie viser funn som peker i samme retning. På en annen side er det en av informantene som bryter dette mønsteret; Esten hevder at hvis lysten til å studere er sterk nok så lar det seg gjøre. Han opplevde bare å måtte unnvære 6-8 treninger det første semesteret, og etter det har det ikke vært noe problem. Han påpeker at klubben heller ikke hadde noe problem med dette. Og de fleste sier at klubbene er positive, så sant det ikke går utover fotballvirksomheten.

Når det gjelder de kvinnelige informantene så oppleves verden noe annerledes. Alle påpeker at å studere eller jobbe er helt avgjørende for å kunne satse på fotball for kvinner i Norge. Dette utdypes blant annet slik:

Nå har alle på laget mitt i hvert fall, eller ikke alle, men de fleste spiller fotball og studerer eller jobber ved siden av. Det er veldig lite penger, veldig lite sponsorer og veldig lite folk og ser på. Sånn økonomisk sett så er det veldig dårlig. (Gine)

Ja, det er jo litt fjernt å leve av det. (Fotball). Men det hadde vært kult. Men jeg føler at det er viktig å ha noe ved siden av også, absolutt, men så er det graden av hvor mye av det er. Hvor mye tid man har til overs. Døgnet har bare 24 timer, så det hadde vært kult å kunne ha fokusert alt på fotball. (Minda)

Gjennomgangsfortellingen til de kvinnelige fotballspillerne er at det ikke er mulig for dem å kun leve av fotballen i Norge. Dermed er kombinasjonen med utdanning eller jobb eneste alternativet for disse. Datamaterialet viser at de kvinnelige spillerne prioriterer studier etter videregående i kombinasjon med full satsing på fotball. Hvorfor er det blitt slik? Selv om Skille (2008) peker på at Norge har klart å bremse kjønnsforskjeller i fotball, viser disse fortellingene at det er langt igjen. Og det er vel kanskje slik at hele forklaringen ikke lenger ligger i at de kvinnelige spillerne kan ses som nykommere på fotballfeltet og derfor ikke kjenner de dominerende logikkene og kodene på fotballfeltet. Skogvang (2014) hevder at dette handler om at fotballfeltet anerkjenner fotballprestasjoner utført av menn høyere enn om de er utført av kvinner. Det at kvinnes fotballprestasjoner sammenliknes med menns standarder og derfor marginaliseres når det gjelder ressurser og tilbud, er et eksempel på hvordan den maskuline dominansens makt virker (Bourdieu, 2000). De kvinnelige informantene føler denne skjevfordelingen av ressurser på kroppen, forhold som de ikke klarer å gjøre noe med fordi de ikke klarer å bryte ned de doxiske forståelsene av kvinnefotball. Følgende utsagn understreker dette:

Altså, kunne jeg leve av fotball så hadde jeg flyttet inn til byen og lagt alt jeg kan inn der. Men jeg kan jo ikke det. Jeg må jo fullføre skolen her først, fordi jeg må ha utdanning. [...] Mens gutter kan jo bare forskyve det. For de kan jo leve av å nesten spille 1. divisjonsfotball liksom. (Solvår)

Denne uttalelsen viser hvordan kvinnene må akseptere fotballfeltets regler og normer og tilpasser seg disse, akseptert en «ja takk, begge deler»-løsning, for å kunne holde på med fotball på toppnivå. En av dem uttrykte hvor krevende hun syntes dette er:

Jeg har jo lagt opp til at fotball skal gå først. Så har jeg lagt opp til at studiene skulle man ha som et puslespill rundt fotballen da. Så jeg har jo da valgt noe som

ikke har så mye obligatorisk, hvor jeg kan styre mye selv, hvor det er mye forelesninger på nett, slik at jeg kan følge med og at det er mer fleksibelt. (Minda)

Handlingsbetingelser knyttet til fotballkretsen og fotballforbundet

De fleste av informantene var i alderen 13-16 år inne i satsningsopplegg som var en del av Norges Fotballforbunds spillerutviklingsmodell (Fotballforbund) og datamaterialet kjennetegnes av at disse har vært selektert til deltagelse på sone- og kretslag. Flere av de kvinnelige informantene har også vært en del av de aldersbestemte landslagene i denne perioden.

Det å være en del av forbundets spillerutviklingsmodell gir utøverne fordeler med tanke på en fremtidig fotballkarriere, fordi de oppfattes som talenter og prioriteres. Et eksempel på dette er at tre av de kvinnelige informantene av denne grunn hospiterte med guttene på sonelaget. De fikk dermed større utfordringer enn de andre jentene i årgangen. Mange forteller hvordan fotballkretsen har lagt forholdene godt til rette ved å sørge for deres spillerutvikling. Spesielt de kvinnelige spillerne trekker frem mange eksempler på dette. En av de opplevde tiltakene fotballkretsen iverksatte slik:

Da tror jeg at jeg trente med de som var ett eller to år eldre på krets. [...] Det var en bra løsning det egentlig. Da fikk vi jo litt bedre nivå på de kretslagssamlingene og sånn da. (Oliv)

De kvinnelige informantene fortalte at for jentene var dette satt i system, hvor 2 -3 spillere hospiterte av gangen, og hvor det var rullering av enkelte spillere. De mannlige informantene hevdet derimot at for dem skjedde hospiteringen enkeltvis. Et annet tiltak som de mest talentfulle hadde opplevd var oppfølging av spillerutvikler i kretsen. De kvinnelige informantene som var i denne gruppen spillere, opplevde involveringen til spillerutvikler som veldig positiv:

Spillerutvikleren har vært veldig flink til å følge meg opp. [...] Spillerutvikleren pushet meg til å sette meg nye mål og utviklingsmål hele veien og å skrive treningsdagbok, og legge planer. Jeg ble mer bevisst på det der med mål og sånn. [...] Jeg synes det var veldig god oppfølging på jentesiden. (Oliv)

Dette kan tolkes i retning av at fotballkretsen og fotballforbundet har hatt en sterk satsing på kvinnefotball i denne perioden. Dette kan være et eksempel på at kretsen og fotballforbundet likevel har hatt et økt fokus på likestilling og tiltak for å jevne ut forskjellene mellom menn og kvinner, slik målene til NFF krever. Dette kan ses på som et forsøk på å skape en heterodoxisk situasjon (Eivind Skille, 2014) der man gir kvinner mer like muligheter til å utvikle sine fotballferdigheter, slik at de i større grad kan utfordre herrefotballens privilegier og den doxiske situasjonen som i dag er rådende (Danielsen & Hansen, 1999). Det er likevel interessant å se at herrespillerne som hadde kontakt med spillerutvikler, ikke legger like stor betydning i dette som kvinnene. Årsaken til dette kan være at de ser på dette som mer naturlig og selvfølgelig, og slik sett ikke verdsetter dette så høyt som jentene.

Et annet aspekt med fotballkretsen og fotballforbundet er dette med selektering av fotballtalenter til spillerutviklingstiltakene. Flere av informantene i denne studien forteller at de ikke ble funnet gode nok til de ulike utviklingsarenaene krets-, region- og landslag. Oppsiktsvekkende er det at Esten kun var en del av sonelaget:

*På en måte var det jo greit nok. De var jo bedre enn meg på den tiden. Da er spørsmålet om man bare skal plukke de som man ser er best akkurat der og da. Eller om man skal se mer på hvem du har troa på at kan komme langt. [...] Det er vel ingen fra det sonelaget mitt som spiller fotball i OBOS, eller i det hele tatt.
(Esten)*

Her stilles det spørsmål rundt hvor dyktige man var på å plukke ut talenter. Det samme uttrykkes av flere av de andre. De forteller at de ikke ble funnet gode nok i ungdomsårene til blant annet regionsamlinger og landslag, men i voksenalder har de likevel klart å etablere seg på et høyt nasjonalt nivå. Det kan tyde på at disse har hatt en sterk drivkraft til å bli gode på tross av dette:

Jeg føler at jeg har klart å vise motsatt hele veien da. Sånn som da jeg ikke ble tatt ut på kretslandet første gangen, og i fjor og i forfjor var jeg en del av U23 landslaget. [...] På jenter 16/17 landslaget, var jo aldri landslagsspiller der. [...] Det er ingen av dem som var på de landslagene som spiller fotball nå. (Gine)

Jeg var veldig liten på den tiden der (Ler). Men på sone var jeg vel den beste, men på kretslandet falt jeg kanskje litt igjennom på grunn av det fysiske da. For jeg var

spiss på den tiden og jeg var knøttliten. Og på kretslaget på den tiden der husker jeg, de valgte litt etter størrelse. (Berger)

Dette siste utsagnet antyder at de som ble sent utviklet i puberteten, og i denne perioden ble ansett for ikke å ha tilstrekkelig fysisk kapital ble kuttet ut, og at potensialer på sikt ikke ble tatt med i vurderingen. Det kan se ut som egenskaper som styrke og hurtighet verdsettes mest, noe som er med på å gi de som er tidlig utviklet et utviklingsmessig fortrinn ved at disse prioriteres (W. F. Helsen, Van Winckel, & Williams, 2005). Det at Gine og Berger er født i 3. kvartal kan peke på akkurat dette.

Videre kommer det frem at utøvere ser på det å bli selektert til et landslag som et konkurransefortrinn, fordi de der har dyktige trenere og blir kjent med de kravene som ligger i å spille på toppnivå. En av dem som deltok på disse landslagene uttrykte det slik:

Jeg føler jeg har lært mye liksom, på landslaget og sånn. Som jeg snakka om i stad, bare det taktiske og ja. Bli satt litt krav til og sånn. Så det at jeg har vært med på landslaget har vært veldig viktig for utviklingen min tror jeg. (Oliv)

Flere uttrykker også at de gjennom sin deltagelse på landslag har utviklet sin fotballkapital og fått økt sin anerkjennelse og status i fotballfeltet (Danielsen & Hansen, 1999), og dermed fått større muligheter til å få kontrakt med toppklubber. Solvår fremhever dette slik:

Jeg har vært med å trent og hospitert der i ett år. [...]Begynte med at vi var på Island på EM sluttspill, og da ville hun at jeg skulle være med de å trene, hun som nå er hovedtrener. (Solvår)

Datamaterialet viser at de som var landslagspillere på aldersbestemte landslag fikk alle kontrakt med Toppserieklubb eller Tippeligaklubb allerede da de gikk på videregående skole, noe som viser at dette har vært viktig i deres karriereutvikling.

5 Oppsummering og konklusjoner

I denne studien har jeg forsøkt å avdekke hvilke strukturelle og kulturelle handlingsbetingelser som påvirker kvinnelige og mannlige toppspillers karriereutvikling i fotball. Avslutningsvis vil jeg oppsummere mine sentrale funn og komme med noen konkluderende kommentarer.

Handlingsbetingelser knyttet til familie, nærmiljø og klubb

Utøverne i denne studien kjennetegnes ved at de har en allsidig idrettsbakgrunn hvor de har drevet aktivt med flere idretter i barne- og begynnelsen av ungdomsårene. De fleste spesialiserer seg i 14-15 års alderen. Datamaterialet peker på at jentene velger å spesialisere seg noe tidligere, blant annet fordi de er mer involvert i fotballforbundets spillerutviklingsprogram enn guttene. Deres karriereforløp ser ut til å følge de utviklingstrinnene som reflekteres i modellen om «deliberate practice» (Ommundsen, 2011), noe som kan tolkes som om fotballklubbene i Hedmark og Oppland jobber etter en slik tankegang.

Utøverne kommer fra familier med stor idrettsinteresse og høy idretts- og fotballhabitus, noe som også former utøvernes egen habitus og gjør at de stort sett føler seg som «fisken i vannet» (Wilken, 2011) på fotballfeltet.

De har foreldre som på ulike måter viderefører sin kunnskap og interesse for idrett og fotball til barna, samtidig som de tilrettelegger for at de skal få delta i de beste tilbudene som er i nærmiljøet gjennom blant annet å bidra med transport og ulike former for frivillig arbeid i de klubbene de spiller.

Datamaterialet understøtter at tilstrekkelig økonomisk kapital må ses som en ressurs og en inngangsbillett til å kunne nå opp som toppspiller i Hedmark eller Oppland. Mange av spillerne var avhengige av å bli kjørt til og fra trening og senere måtte de pendle til større klubber på Østlandet. Det var stort sett foreldrenes økonomiske kapital som gjorde dette mulig.

Utøverne opplevde god tilgang på arenaer og områder hvor de kunne drive løkkefotball og egentrening, dette stemmer med tidligere forskning (Carlson, 2007). Løkkefotball virker å være en aktivitet utøverne tillegger stor verdi. Denne aktiviteten virker å være guttenes, men de jentene som er en del av guttemiljøene får tilgang på den.

Selv om informantene rapporterte om gode handlingsbetingelser for å bli toppspillere, var det likevel kjønnsforskjeller, som viser at kvinnelige fotballspillere har ofte en mer krevende karrierevei enn de mannlige. Dette illustrerer hvordan mannsdominansen som maktrelasjon i fotballfeltet også utsetter kvinnene for flere typer symbolsk vold (Bourdieu, 2000). Det pekes blant annet på at jentenes tilbud og muligheter er langt færre. Alle jentene i materialet har derfor spilt med guttene og det kan se ut som dette har vært en handlingsbetingelse for at jentene har blitt toppspillere. Gjennom det har de tilegnet seg de logikkene og normene som er dominerende i feltet; den symbolske kapital som verdsettes gir dem muligheter til å bli toppspillere.

De utøverne som er oppvokst i bygdene opplever et mindre fotballtilbud enn de som vokste opp i byen. I bygdene er betingelsene slik at det er mest barnefotball som drives, og utøverne måtte reise til større tettsteder i kommunen for å fortsette med fotball når de ble ungdom.

En annen faktor som virker å styrke mulighetene for en fotballkarriere er det som flere av utøverne beskriver å være en del av et godt årskull. Det har blant annet betydning at de har opplevd både stabilitet og stor konkurranse gjennom en viktig periode i sin karriereutvikling.

Dataene viser at alle utøverne bytter klubb en eller flere ganger før de blir toppspillere. Det er interessant at ingen av dem tilhørte en toppklubb i 15-års alderen, noe som må ses i sammenheng med manglende toppfotballtilbud i Hedmark og Oppland. Utøverne uttrykker at de er målbevisste og benytter klubbovergangene til å ta gradvise steg til et høyere nivå.

Det viser seg at de kvinnelige utøverne som var en del av guttemiljøene på ulike måter ble tvunget inn i kvinnefotballag. Noen viser til at det fysiske aspektet ble for tøft i ungdomsårene da guttene ble store og sterke. Andre viser til hvordan enkelte klubber har organisert seg med en deling mellom topp og bredde, hvor kvinnefotballen tilhører breddeavdelingen. Denne delingen fører til en deling på bakgrunn av kjønn og ikke ferdigheter, noe som diskriminerer de jentene som har gode nok ferdigheter til å forsvare en plass på juniorlaget i toppfotballavdelingen.

Handlingsbetingelser knyttet til utdanningsmuligheter og fotballsystemets tilrettelegging

Alle utøverne i studien gjennomførte videregående skole og har gått på studieretninger som har vært idrettsrelaterte. De opplever at skolen var løsningsorientert og fleksibel med tanke på å legge til rette for deres satsning på fotball. Mulighetene for å kombinere videregående

skole og fotball virker å være gode i Hedmark og Oppland. De av toppspillerne som gikk på private toppidretts gymnasia var likevel mer tilfredse med de karrierebetingelsene de hadde enn de som gikk på fylkeskommunale tilbud.

Når det gjelder karrierebetingelser etter videregående skole, viser disse store kjønnsforskjeller. Herrespillerne får langt bedre rammebetingelser i sine klubber, og kan ha fotball som jobb. De kvinnelige spillerne har ikke mulighet til å leve kun av fotball og er derfor avhengig av å skaffe seg høyere utdanning eller jobb, for å ha økonomisk grunnlag for å kunne fortsette sin fotballkarriere. Herrespillerne legger vekt på at de både har tid og muligheter til å ta høyere utdanning, men veldig få benytter seg av dette. De velger heller å være fotballspiller på heltid. Dette viser hvordan kvinnene diskrimineres i toppfotballen og hvor mye mer krevende det er for kvinnelige toppspillere å realisere en fotballkarriere. Kvinnefotballen har så lav symbolsk kapital i fotballfeltet at kvinnelige fotballspillere bare kan ha fotballen som en hobby. De kvinnelige toppspillerne i studien viste at de var frustrerte over disse vilkårene og den symbolske volden de ble utsatt for gjennom en slik forskjellsbehandling.

Datamaterialet påpeker likevel at fotballkretsen og fotballforbundets talentutviklingsarbeid har hatt større påvirkning på de kvinnelige spillernes karrierer enn de mannlige. Kvinnene opplevde at de talentutviklingstiltakene de deltok i, hadde stor betydning for deres karriereutvikling. De mannlige toppspillerne understreket dette i langt mindre grad. Hvorvidt dette er en bevisst handling fra krets/forbund er usikkert. Det kan være slik at de prioriterer høyere slike tiltak på jentesiden, fordi guttene hadde et bedre utviklingstilbud i sine klubber.

Seleksjonsprosessen til sone-, krets- og landslag viser at fysisk kapital i ungdomsårene er et viktig seleksjonskriterium. Det tyder på at den relative alderseffekten er virksom (W. Helsen et al., 2012) i og med at de som er tidlig fysisk utviklet blir foretrukket på aldersbestemte landslag. Det ble påpekt at å være en del av landslag også øker sjansen betraktelig for å få en kontrakt med en toppfotballklubb.

Konkluderende kommentarer

Når det gjelder handlingsbetingelsene knyttet til familie, nærmiljø og klubb ser man at familiens idrettsbakgrunn, idrettsinteresse og deltagelse i idrettsaktiviteten slår positivt ut med tanke på utøvernes muligheter for en fremtidig toppfotballkarriere ved at de sosialiseres inn i

en idretts- og fotballhabitus. Utøverne har i barne- og ungdomsårene drevet med flere idretter, før de i 14-15 års alderen spesialiserte seg i fotball. Foreldrene har støttet godt opp om deres idrettsvirksomhet. Funn om nærmiljøet peker på at tilgangen på anlegg hvor de har drevet løkkefotball eller egentrening har vært god. Fotballklubbene i kretsen kjennetegnes ved at de har fulgt utviklingstrinnene i «deliberate practice». Fotballtilbudet i kretsen oppleves imidlertid ulikt, i bygdene er det et mindre tilbud som gjør at disse utøverne må bytte klubb flere ganger for å kunne spille fotball. Tilbudet for jenter er dårligere, enn det er for gutter. Dette gjør at jentene i denne undersøkelsen har spilt med guttene, noe som ser ut til å være en viktig handlingsbetingelse for at nettopp disse har blitt toppspillere.

Handlingsbetingelser knyttet til utdanningssystemets tilrettelegginger oppleves gode når det gjelder videregående utdanning. Her peker utøverne på fleksible løsninger både på fylkeskommunale videregående skoler og ved private toppidrettsgymnaser. Når det gjelder studieretninger så velger utøverne studier med idrett som gir studiekompetanse. Utøverne opplever at det er mulig å satse på fotball mens man går på videregående skole i Hedmark og Oppland. Når det gjelder kombinasjonsmuligheter for høyere utdanning og toppfotball er det slik at de kvinnelige utøverne søker seg mot de større byene da det er her mulighetene for både Toppseriespill og utdanning er til stede. De kvinnelige toppspillerne opplever at de er nødt til å studere da rammebetingelsene i toppfotball for kvinner er dårlige. Herrespillerne derimot har betydelig bedre rammebetingelser og anser fotballen som sin jobb. De opplever at de har tid til å studere, men de fleste har ikke kommet i gang med dette uavhengig av stedets studietilbud. En annen faktor ved fotballsystemet er at utøverne som når toppfotballen kjennetegnes ved at de blir selektert til forbundets spillerutviklingsprogram. De kvinnelige spillerne har deltatt i større grad på aldersbestemte landslag enn sine mannlige kollegaer, de vektlegger også deltagelsen på disse spillerutviklingstiltakene mer enn hva de mannlige spillerne gjør.

Handlingsbetingelser knyttet til kjønn som ulikhetsdimensjon viser seg gjennom blant annet forskjellene i rammevilkår som toppfotballspillere møter i Norge. Herrespillerne sier de kan leve av å spille fotball, mens kvinnene som spiller i Toppserien er nødt til å studere og skaffe seg utdanning da det ikke er mulig for dem å leve av kun fotballkarrieren. Kvinnene som når toppfotballen har i barne- og ungdomsårene vært en del av guttemiljøene og har med det tilegnet seg de logikkene og normene som er med på å gi dem muligheter i toppfotballfeltet.

Studien viser at selv om det mangler et stabilt toppfotballtilbud i Indre Østland Fotballkrets, er likevel mulighetene til stede for en karriere som toppfotballspiller.

5.1 Fremtidige forskningsbehov

Da jeg bestemte meg for tema for denne oppgaven, stilte jeg meg selv spørsmål om hva den kunne bidra med av kunnskap i forhold til hvordan man kan utvikle flere toppfotballspillere i Indre Østland Fotballkrets. Min ambisjon med studiet var å kunne øke kunnskapen om talentutvikling i fotball i kretsen, slik at man kan bevisst hva som kjennetegner de utøvere som når toppfotballen. På den måten kan økt kunnskap bidra til at vi kan legge forholdene bedre til rette for våre fotballtalenter, samtidig som vi blir bevisst på hvilke faktorer som gjør en slik karriere mulig.

Med tanke på funnene om at utøverne kjennetegnes som allsidige og at de har drevet med flere idretter i barne- og ungdomsårene så er dette noe jeg som fotballtrener opplever at bør løftes frem som noe vi må kunne ta hensyn til. Idretten fotball er nærmest en blitt en helårsidrett, og stadig yngre fotballspillere følger dette årshjulet. Dette aspektet ville vært interessant å fremstille mer kunnskap om. Det å kunne undersøke videre dette med allsidighet med tanke på om det er en handlingsbetingelse som har betydning for flere av de som når elitenivå i fotball. En annen side ved dette er hvor bevisst klubbene og fotballkretsen er dette. Anerkjenner de for eksempel tanken at en allsidig tilnærming kan være like suksessfull som tidlig spesialisering?

Et annet tema som kan være spennende er funnet om forskjeller mellom kjønnene. Det å kunne følge opp det at de kvinnelige toppspillerne i denne studien var en del av guttenes utviklingsmiljø. Er det slik for flere av de kvinnelige toppspillerne fra Indre Østland Fotballkrets? Og opplever de også dette som like betydningsfullt? I denne sammenheng er det også interessant å få innblikk i hvor bevisst klubbene og kretsen er på dette. Har for eksempel klubbene bevisst brukt guttemiljøene for å dyrke frem enere på jentesiden? Et annet spørsmål som reiser seg er hvordan skal man i kretsen klare å etablere jentefotballmiljøer som produserer Toppseriespillere? Har for eksempel fokuset på utvikling av de beste jentene gått på bekostning av etablering av gode utviklingsmiljøer på jentesiden?

Det viser seg at foreldrene til utøverne spiller en rolle i forhold til mulighetene for å kunne satse på fotball i Hedmark og Oppland. Hvordan opplever for eksempel de som selekteres til kretsens spillerutviklingstiltak, men som senere faller fra, sine foreldres bakgrunn, økonomi og engasjement i idretten? Har det en avgjørende betydning for dem i forhold til at de ikke nådde opp?

Når det gjelder fotballkretsen og fotballforbundet vil en nærmere undersøkelse av hvordan man selekterer spillere til spillerutviklingstiltakene være interessant. Hvem definerer hvilke egenskaper det er som vektlegges? Hvem plukker ut talentene? Hvor bevisste er trenerne på den relative alderseffekten? Dette er spørsmål som er høyaktuelle med tanke på at målet med selekteringen er at de skal bli toppspillere, og at landslagsskolens idé er at de skal skoles inn mot fremtidig spill på landslag. I min studie vektlegger de kvinnelige spillerne at kretsens spillerutviklingstiltak har betydd mer for dem enn hva de mannlige spillerne gjør. Er dette noe kretsen har vært seg selv bevisst?

Dette er spørsmål som det vil være viktig å rette søkelys på som en videreføring av dette studiet. Ved å se nærmere på dette kan vi få økt kunnskap om toppspillernes karriereutvikling i Indre Østland Fotballkrets og gjennom det kunne bidra til at man blir forholdene mer bevisst og der igjennom kan lære av det.

6 Litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008). Pierre Bourdieu: En konfliktteoretisk syntese. I G. C. Aakvaag (red.), *Moderne Sosiologisk Teori* (s. 148-172). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Aase, T. H., & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter: om produksjon og tolkning av kvalitative data* (2. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Abernethy, B., Macdonald, D., King, J., & Côté, J. (2009). Birthplace effects on the development of female athletic talent. *12*(1), 234-237.
- Agergaard, S., & Ronglan, L. T. (2015). Player migration and talent development in elite sports teams: a comparative analysis of inbound and outbound career trajectories in Danish and Norwegian women's handball.
- Baker, J., Schorer, J., Copley, S., Schimmer, G., & Wattie, N. (2009). Circumstantial development and athletic excellence: The role of date of birth and birthplace. *European Journal of Sport Science*, *9*(6), 329-339. doi: 10.1080/17461390902933812
- Bergsgard, N. A. (2003). *Fornuft og følelser : unge, lovende idrettsutøvere på spranget til en toppidrettskarriere* (Vol. nr 2 2003). Bø: Telemarksforskning.
- Botelho, V. L., & Agergaard, S. (2011). Moving for the love of the game? International migration of female footballers into Scandinavian countries. *Soccer & Society*, *12*(6), 806-819. doi: 10.1080/14660970.2011.609681
- Bourdieu, P. (2000). *Den maskuline dominans* (K. Stene-Johansen, Trans.). Oslo: Pax Forlag AS.
- Carlson, R. (2007). Från talang till stjärna: vilka blir bäst. *Svensk Idrottsforskning*(1), 10-15.
- Christensen, M. K., & Sorensen, J. K. (2009). Sport or School? Dreams and Dilemmas for Talented Young Danish Football Players. *European Physical Education Review*, *15*(1), 115-133. doi: 10.1177/1356336X09105214

- Danielsen, A., & Hansen, M. N. (1999). Makt i Pierre Bourdieus sosiologi. I (s. 43-78). Oslo: Ad notam Gyldendal, 1999.
- Delorme, N., Boiché, J., & Raspaud, M. (2010). Relative age effect in female sport: a diachronic examination of soccer players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 20(3), 509-515. doi: 10.1111/j.1600-0838.2009.00979.x
- Fotballforbund, N. Landslagsskolen. Hentet 22.03.17 fra <https://www.fotball.no/barn-og-ungdom/spillerutvikling/landslagsskolen/>
- Gilberg, R., & Breivik, G. (1998). *Hvorfor ble de beste best? : barndom, oppvekst og idrettslig utvikling hos 18 av Norges mestvinnende idrettsutøvere.*
- Haulan, C., & Sæther, S. A. (2011). Aldersbestemte fotballandslag i Norge - Dette kjennetegner de selekterte spillerne i 2009. 14. Hentet fra
- Helsen, W., Baker, J., Michiels, S., Schorer, J., Van Winckel, J., & Williams, A. M. (2012). The relative age effect in European professional soccer: Did ten years of research make any difference? *Journal of Sports Sciences*, 30(15), 1665-1671. doi: 10.1080/02640414.2012.721929
- Helsen, W. F., Van Winckel, J., & Williams, A. M. (2005). The relative age effect in youth soccer across Europe. *Journal of Sports Sciences*, 23(6), 629-636. doi: 10.1080/02640410400021310
- Henriksen, K. (2011). *Talentutviklingsmiljøer i verdensklasse.* København: Dansk psykologisk forlag.
- Herlyng, V. (2017). Kunnskapslokomotivet. Hentet 14.04.2017 fra <http://hik.no/om-hik/>
- Hjelm, J. (2011). The bad female football player: women's football in Sweden. *Soccer & Society*, 12(2), 143-158. doi: 10.1080/14660970.2011.548352
- Hovden, J. (2000). *Makt, motstand og ambivalens : betydninger av kjønn i idretten.* Institutt for sosiologi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Tromsø, Tromsø.

- Innlandet, H. i. (2016, 19.12.2016). Intro: Høgskolen i Innlandet. Hentet 14.04.2017 fra <https://www.inn.no/om-hoegskolen/organisering/intro-hoegskolen-i-innlandet>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Jenkins, R. (1992). Practice, Habitus and Field. I R. Jenkins (red.), *Pierre Bourdieu* (s. 66-102). London: Routledge.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg., 2. oppl. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvarv, S. (2014). *Vitenskapsteori: tradisjoner, posisjoner og diskusjoner* (2. utg. utg.). Oslo: Novus.
- Maguire, J., & Pearton, R. (2000). The impact of elite labour migration on the identification, selection and development of European soccer players. *Journal of Sports Sciences*, 18(9), 759-769. doi: 10.1080/02640410050120131
- NFF. (2017a). Finn kamper. Hentet 04.05.2017 fra <https://www.fotball.no/turneringer/>
- NFF. (2017b). Sonelagene. Hentet 13.03.2017 fra <https://www.fotball.no/kretser/indre-ostland/spillerutvikling/sonelagene/>
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier: den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforl.
- Ommundsen, Y. (2011). Spesialisere tidlig og plukke talenter - er det så lurt? I (Oslo: Akilles, 2011.
- PolitiHøgskolen. (2009). Kongsvinger. Hentet 14.04.2017 fra <http://www.phs.no/studies/Bachelor/kongsvinger/>
- Skille, E. (2008). Biggest but smallest: female football and the case of Norway. *Soccer & Society*, 9(4), 520-531. doi: 10.1080/14660970802257598

- Skille, E. (2014). Sport in the welfare state – Still a male preserve: A theoretical analysis of Norwegian football management. *European Journal for Sport and Society*, 11(4), 389-402. doi: 10.1080/16138171.2014.11687974
- Skjervheim, H. (1957). *Deltakar og tilskodar*. Oslo: Instituttet.
- Skogvang, B. O. (2014). "Herrefotballnormen" gir ulik status for kvinner og menn som spiller fotball på elitenivå. I G. v. d. H. Lippe, Hans K. (red.), *Kjønnsmakt - i idrett of friluftsliv* (s. 155-179): Novus Forlag
- Skulstad, H., & Norges, i. (2011). *Ulikt sted, ulike muligheter? : en undersøkelse av fødestedeffekt og relativ alderseffekt hos norske landslagsspillere i perioden 1991-2010*.
- Soberlak, P., & Cote, J. (2003). The Developmental Activities of Elite Ice Hockey Players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1), 41-49. doi: 10.1080/10413200305401
- Sæther, S. A. (2013). Høye ambisjoner og riktig studievalg - eneste vei til en fotballkarriere? , 11. Hentet fra
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Tjora, A. H. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Utdanning.no. (21.02.2017). Hentet 14.04 fra <https://studievalg.no/utdanning/norge/oppland/gjovik>
- Widerberg, K., & Bolstad, K. (2001). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt : en alternativ lærebok*. Oslo: Universitetsforl.
- Wilken, L. (2011). *Bourdieu for begyndere* (2. udg. utg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Intervjuguide	
Biografisk historie	<p>Fortell om deg selv og din bakgrunn</p> <ul style="list-style-type: none">• Alder• Oppvekststed/hjemsted• Familiebakgrunn• Utdanning, yrke• Familiesituasjon i dag• Historie som spiller (klubber, overganger, lokale, regionale, nasjonale- tiltak)• Hvor er du i dag? (klubb, yrke, hvordan vil du beskrive miljøet og dagens tilværelse)
Oppvekst	<p>Fortell om oppveksten din og hva slags rolle du vil si at den har for at du driver med fotball i dag?</p> <ul style="list-style-type: none">• Aktivitetsbakgrunn<ul style="list-style-type: none">○ Hvilke idretter har du drevet med?○ Når begynte du?○ Tidspunkt for satsing på fotball○ Familiens betydning for idrett○ Egentrening○ Treningshverdag• Ungdomsfotballen<ul style="list-style-type: none">○ Hvilke valg og prioritering måtte du gjøre?○ Klubbhverdagen (hospitering, støtte, utviklingsmuligheter)○ Fotballkretsen (tiltak i regi av fotballkretsen, opplevelse av disse, tilbakemeldinger/råd)• Valg i ungdomsårene 15-18 år i forbindelse med bytte av klubb/satsning på fotball/kombinasjon utdanning-fotball<ul style="list-style-type: none">○ Hvilke valg hadde du?○ Hva opplevde du som avgjørende for ditt valg?○ Hvilke utfordringer møtte du i forbindelse med valget?
Beskrivelser av ungdomskulturen	
Lokalt Regionalt Nasjonalt	<p>Hvordan opplevde du det å være ungdom på din hjemplass? Kan du beskrive ungdomskulturen?</p> <ul style="list-style-type: none">• Lokalt på din hjemplass?• I din region (Hedmark eller Oppland)• Den nasjonale ungdomskulturen <p>Hvordan opplevde du denne ungdomskulturen opp mot det å være en del av idrettskulturen?</p> <ul style="list-style-type: none">• Konflikter• Støtte• Holdninger

	Har ungdomskulturen spilt noen rolle i forhold til de valg du gjorde i forhold til satsing på en karriere i fotball?
Beskrivelser av idrett- og fotballkulturen, utdanningssystemet, forbilder, fotballforbundet og fotballkretsen.	
Lokal Regional Nasjonal	<p>I Norge, hvordan opplever du fotballkulturen og idrettskulturen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan vil du beskrive fotballens plass i idrettskulturen? <p>Hvordan vil du beskrive fotballkulturen og idrettskulturen i Hedmark/Oppland?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opplevde du denne kulturen, kan du beskrive det? <p>Hvordan vil du beskrive den lokale idrettskulturen og fotballkulturen på din hjemmeplass?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan opplevde du denne selv som deltager i miljøet?
Utdannelsessystemet	<p>Hvilke muligheter og ambisjoner hadde du i forhold til utdanning da du vokste opp?</p> <p>Hvordan opplevde du det å kombinere idrett med utdanning i ungdomsårene?</p> <p>Hvordan vil du beskrive mulighetene for å kunne kombinere idrett med utdanning på ditt hjemsted, i din region og nasjonalt?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Studiemuligheter • Idrettslinjer, toppidrettsgymnas <p>Hvilke faktorer vil du si spilte inn i din prosess med å velge videregående utdanning?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eventuelle forespørslers • Råd • Andre som hadde «gått opp løypa»? <p>Påvirket ditt valg av utdanning dine valg i forhold til muligheter til å satse på en karriere som fotballspiller?</p>
Forbilder	<p>Hvilke forbilder hadde du som barn, ungdom, ung voksen og voksen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan du beskrive hva som gjorde disse til forbilder? • Har dine forbilder hatt innvirkning på dine ambisjoner, mål og valg i forhold til fotball? • Hvordan vil du beskrive forbildenes rolle i forhold til valg du har gjort.
Fotballforbundet Fotballkretsen	<p>Fortell om hvordan fotballforbundets satsning på spillerutvikling i 13-16års alderen påvirket deg?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltagelse på sone-, krets- og landslag. • Spillerutviklers rolle <p>Har du noen tanker om hva kretsen kan gjøre for å beholde flere spillere i kretsen og produsere flere spillere til toppfotballen?</p>
Overgangsprosessen i 15-18 års alderen (egne erfaringer)	
Ny treningshverdag og klubbmiljø	Hvordan opplevde du prosessen med overgang til ny klubb?

	<ul style="list-style-type: none"> • Nye trenere, nye lagkamerater, ny fotballfilosofi, press fra media/supportere/tidligere lagkamerater/tidligere supportere/tidligere trenere. <p>Hva vil du si var de viktigste faktorene for at du valgte å gjennomføre dette?</p> <p>Hvilke positive erfaringer gjør du deg i dag etter å ha gjennomført overgangen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forskjeller opplevde du som positive i klubb, miljøet rundt klubben og i klubben? <p>Hvilke negative erfaringer gjør du deg i dag etter å ha gjennomført overgangen?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke forskjeller opplevde du som negative i klubb, miljøet rundt klubben og i klubben? Takle økt konkurranse, press fra omverdenen, bo borte fra familien, etc. <p>Hvilken rolle føler du overgangen spilte for din utvikling som fotballspiller?</p>
Utdanning	<p>Beskriv hvordan du opplevde overgangen fra ungdomsskole til videregående skole?</p> <p>Hvordan opplevde du denne overgangen med tanke på satsing på fotball?</p> <p>Hvilken betydning hadde valg av utdanning i forhold til det å kunne satse på fotball?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvordan har utdanningen vært tilpasset satsing på fotball? • Har kombinasjonen av utdanning og satsing på fotball vært positivt for din utvikling som fotballspiller? <ul style="list-style-type: none"> ○ Tilrettelegging for å kunne studere og satse ○ Stress/fokus • Hvordan har det slått ut med tanke på utdanning? • Hvis du hadde handlet annerledes, hva tror du hadde skjedd da?
Familie og venner	<p>Beskriv hvilken betydning familien og venner har hatt for din fotballkarriere</p> <p>Om borteboer:</p> <p>Hvordan opplevde du det å være borte fra familien?</p> <p>Hvilke utfordringer møtte du i hverdagen? Hvordan løste du det?</p>
Andre aspekter	<p>Hvordan tenker du utdanningsmulighetene bør legges opp for å kunne satse på idrett samtidig som man gjennomfører utdanning?</p> <p>Hvilke forhold er viktig å tenke på i utvikling av fotballspillere fra Indre Østland Fotballkrets?</p>
○ Avslutning	
	<p>Føler du selv at du har lyktes som fotballspiller?</p> <p>Hva vil du løfte frem som dine «suksesskriterier» for å ha nådd dit du er i dag?</p> <p>Hva ville du eventuelt gjort annerledes?</p> <p>Har du andre innspill som du føler er relevante og som du vil løfte frem?</p>

Jorid Hovden
Idrettshøgskolen UiT Norges arktiske universitet
Follumsvei 31
9510 ALTA

Vår dato: 08.11.2016

Vår ref: 50481 / 3 / STM

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.10.2016.

Meldingen gjelder prosjektet:

50481	<i>Bli, eller dra? Hvor går veien til en fotbalkarriere - fotballtalentenes utfordring i Indre Østland Fotballkrets En retrospektiv studie av fotballtalentenes handlings- og karrierevalg i 1518 års alderen</i>
Behandlingsansvarlig	UiT Norges arktiske universitet, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Jorid Hovden
Student	Martin Øverbø

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstillende kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema,

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

<http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 30.06.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Siri Tenden Myklebust

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Martin Øverbø martin.overbo@live.no

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 50481

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Det oppgis at personopplysninger skal publiseres. Personvernombudet legger til grunn at det foreligger eksplisitt samtykke fra den enkelte til dette. Vi anbefaler at deltakerne gis anledning til å lese igjennom egne opplysninger og godkjenne disse før publisering.

Det behandles enkelte opplysninger om tredjeperson. Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan student unntas fra informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

Personvernombudet legger til grunn at du behandler alle data i tråd med UiT Norges arktiske universitet sine retningslinjer for datasikkerhet. Vi legger til grunn at bruk av privat pc/mobil lagringsenhet er i tråd med disse.

Forventet prosjektslutt er juni 2017, jf. informasjonen til utvalget. Vi har endret dato for prosjektslutt til 30.06.2017. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger somf.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

Bli, eller dra?

Hvor går veien til en fotballkarriere –i Indre, Østland Fotballkrets

En retrospektiv studie av fotballtalentenes handlings- og karrierevalg i 15-18 års alderen

Bakgrunn og formål

I denne mastergradstudien i Idrettsvitenskap ved UiT vil jeg se nærmere på fotballtalentene fra Indre Østland Fotballkrets. Hvilke utfordringer og valg har talentene stått ovenfor når det gjelder karrierevei. Her vil forhold som klubbovergang, oppvekststed, idrettsbakgrunn, utdanning være særlig interessant.

Problemstillingen for studien er:

Hvordan påvirker handlingsbetingelser knyttet til sted, klubb og utdanning toppspilleres mobilitetsmønstre og karrierevalg i fotball?

Jeg vil særlig se på to dimensjoner hos spillere som kommer fra Indre Østland Fotballkrets:

- 1) Hvilke handlingsbetingelser knyttet til klubb, lokalmiljø (sted) og utdanning påvirker spillernes mobilitetspreferanser mellom klubber og mellom regioner
- 2) Hvilke betydninger har kjønn for toppspillernes handlingsbetingelser og mobilitetsmønstre.

Utvalget er trukket ut etter bestemte utvalgskriterier:

Kjønn, oppvokst i Hedmark eller Oppland, byttet klubb i 15-18 års alderen (enten til klubb i Indre Østland fotballkrets, eller til klubb i annen fotballkrets), spiller i dag i toppfotballen, 1.div kvinner eller 2.div menn. Spilleren må ha spilt minst 10 kamper på seniorlag siste 2 sesongene.

Hva innebærer deltakelse i studien?

At man deltar på et kvalitativt intervju. Her vil samtalen ta for seg aspekter rundt biografisk historie, oppvekst, ungdomskultur, idrettskultur, utdanning, utdanning og idrett, i både et lokalt, regionalt og nasjonalt perspektiv.

Intervjuene vil vare mellom 60- 90 minutter. Intervjuene tas opp på lydopptaker og intervjuer vil notere underveis.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun studenten har tilgang på disse opplysningene og av utenforstående vil det kun være veilederen til studenten som kan være involvert i bearbeidingen av data. I oppgaven vil navn og liknende anonymiseres, men bakgrunnsopplysninger kan være sammensatt slik at man kan kjenne seg igjen i noe av det som kommer frem. Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2017. Opptak vil ikke lagres etter at oppgaven er levert, de vil bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli slettet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Martin Øverbø på:

Mobil: 41 45 19 28

Epost: martin.overbo@live.no.

Veileder for Martin i dette prosjektet er Jorid Hovden. Hun er professor ved UIT, Idrettshøgskolen i Alta. Hun kan nås på mobil 91582171 eller epost: jorid.hovden@svt.ntnu.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

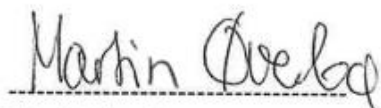
Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg vil på forhånd takke for din interesse og håper du har lyst til å delta i mitt forskningsprosjekt.

Med vennlig hilsen

Martin Øverbø